

LOPEND VUUR

jaargang 15 ■ nummer 2 ■ mei 2009 ■ prijs € 2,50

IN DIT NUMMER O.A.

Actie Schagerwaardkade

Floris V-pad als onderdeel
Amsterdam-Parijs

Netwerk in Loonse en
Drunense Duinen en
De Brand

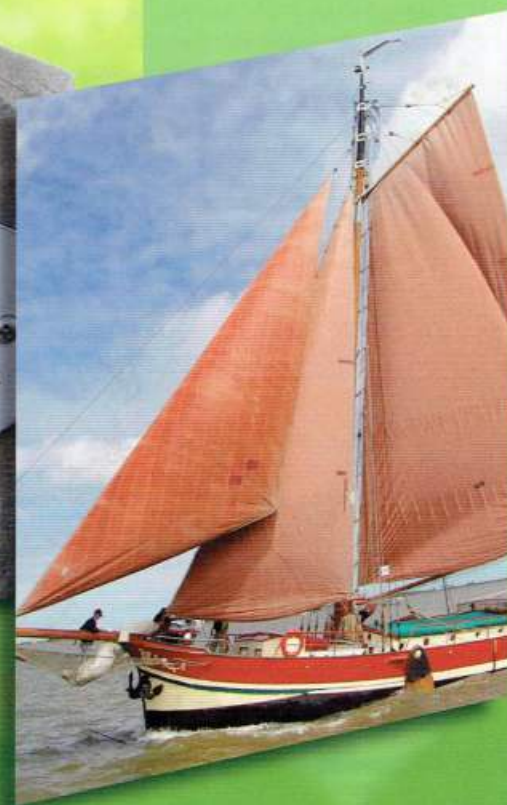
Kromme Rijn pad

De Zeeuwse zomerpontjes

Boerenlandpad
'opstreckende boer'

TEWOST
VERENIGING VAN WANDELAARS

Vanaf dit nummer wil TeVoet op de achterpagina met foto's en enkele woorden opmerkelijke situaties in beeld brengen: even ErUitGelicht. Al wandelend kom je ze tegen: een pad dat sluipenderwijs dreigt te verdwijnen als er geen actie wordt ondernomen, een speciaal aangelegd wandelpad dat die naam eigenlijk niet verdient, maar ook plekken waar je overduidelijk als wandelaar welkom wordt geheten, een nieuw pad dat je wel heel plezierig laat genieten van dat specifieke landschap, opvallende bruggetjes, bijzondere overstapjes of andere voorzieningen speciaal voor de wandelaar aangelegd, leuke borden, enz. Zowel positief als negatief dus.

Kom je die opmerkelijke situaties tegen, pak je camera, en beschrijf in een paar zinnen waarom je er zo van gecharmeerd bent of juist het ergste vreest omdat je er misschien wel de laatste keer van hebt kunnen genieten. Je mag ook eenmalige evenementen die mensen aan de wandel hebben gekregen, voor het voetlicht brengen.

Stuur je foto's met die paar zinnen naar de redactie van Lopend Vuur. Geef ook aan waar je de foto hebt genomen, een plek die gezien de doelstellingen van TeVoet in Nederland moet liggen. Onze vormgever maakt er een mooie pagina van.

We hopen dat je het ons door de veelheid van inzendingen moeilijk maakt om elke kwartaal de meest opmerkelijke situatie er uit te lichten op de achterpagina.

I N H O U D

Meedenken over Lopend Vuur en de website	3
Vernieuwd Floris V-pad begint in Amsterdam	4
Zand in en modder aan je schoenen (wandelnetwork Loonse en Drunense Duinen)	7
Hoe liet toch nog goed kwam... (brug over N31 bij Zurich)	10
Simmerjûnkuierkes 2009 in Fryslân	11
Vrijwilligers bezig met netwerkje in en om Vught	12
Oude tijden herleven langs de Tungelroyse beek (Lopend Vuurroute)	14
Streekpad 6 is "Drenth'sGoed"	17
Over het pad van een 'opstreekende' boer	18
Kromme Rijnpad - Walhalla voor wandelaars?	20
Zomerpontjes in Zeeland geven wandelaar meer armslag	22
Te Voet komt op voor openbaarheid Schagerwaardkade	24
Vier nieuwe NS wandelroutes	26
Activiteitenkalender	27
ErUitGelicht	28

Lopend Vuur is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars. Het verschijnt vier keer per jaar.

TeVoet, vereniging van wandelaars

- voor meer en betere onverharde wandelmogelijkheden
 - voor behoud en herstel cultuurhistorische paden
- Ons motto, 'onverhard van dorp tot dorp'.

Meer informatie op www.tevoet.nl. TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelplatform-LAW

Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 15,00 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie

Redactie Lopend Vuur

Redactieadres: Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau, tel. 013-5902960 of 06-12498305, redactielopendvuur@tevoet.nl

Ledenadministratie

Voor verhuizingen, aanmelden nieuwe leden:
Ledenadministratie TeVoet, Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht, ledenadministratie@tevoet.nl (Hans Dannis, tel. 0522-260205)

Secretariaat

Secretariaat TeVoet, Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht, info@tevoet.nl (Dirk van Kekem, tel. 030-2210759)

Contactpersonen in de regio

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

Groningen: Paul Wesselius, Regentessestraat 73, 9717 MG Groningen, tel. 050-3120917, [groningen@tevoet.nl](mailto: groningen@tevoet.nl)

Friesland: Ben Rutten, Greate Buorre 15, 9024 EJ Weidum, tel. 058-2519299, friesland@tevoet.nl

Flevoland: Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord, tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl

Utrecht: Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht, tel. 030-2730658, [utrecht@tevoet.nl](mailto: utrecht@tevoet.nl)

Noord-Holland: Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam, tel. 020-6155502, noord-holland@tevoet.nl

Zuid-Holland: Jaap Mels, Leeuwerikstraat 2, 2333 VX Leiden, tel. 071-5171081, [zuid-holland@tevoet.nl](mailto: zuid-holland@tevoet.nl)

Zeeland: Pieter van Rijswijk, Bruelistraat 10, 4421 CR Kapelle, tel. 0113-343475, zeeland@tevoet.nl

Noord-Brabant: Harry Benschop, Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau, tel. 013-5902960 of 06-12498305, [noord-brabant@tevoet.nl](mailto: noord-brabant@tevoet.nl)

Bestuur TeVoet

Dirk van Kekem, secretaris, [info@tevoet.nl](mailto: info@tevoet.nl), (Tuinstraat 54, 3732 VM De Bilt, tel. 030-2210759)
Hans Dannis, penningmeester, [ledenadministratie@tevoet.nl](mailto: ledenadministratie@tevoet.nl), (Ruskenstuk 11, 7943 JL Meppel, tel. 0522-260205)
Harry Benschop (Loveren 33, 5111 TA Baarle-Nassau, tel. 013-5902960)

Aan deze Lopend Vuur werkten mee: Harry Benschop, Hans Dannis, Willem de Haan, Marijke van Steenis, Paul Wesselius

Vormgeving en opmaak: Sanders Et Van Dam Reclame, Utrecht

Volgend nummer verschijnt eind september 2009.

Inleveren kopij vóór 1 september 2009.

ALV op 6 juni

Meedenken over Lopend Vuur en de website

Op zaterdag 6 juni vindt, in combinatie met de belangenbehartigersdag van het Wandelplatform, de algemene ledenvergadering van de vereniging TeVoet plaats. Het bestuur grijpt de ALV aan om samen met de leden na te denken over het verenigingsblad Lopend Vuur en de website. Over de formule (inhoud) én de inbreng van leden in beide. Aan de hand van de resultaten zal het bestuur verschijningsfrequentie, omvang en vormgeving van Lopend Vuur alsmede de opbouw van de website uitwerken.

De ALV vindt plaats in Grand Café 'Hemels' in de binnenstad van Amersfoort (Langestraat 63), vanaf 15.00 uur tot uiterlijk 16.30 uur. Graag uiterlijk één week van te voren aanmelden bij de secretaris van TeVoet, Dirk van Kekem via info@tevoet.nl of schriftelijk (Postbus 1376, 3500 BJ Utrecht). De agenda en bijbehorende stukken worden je dan per e-mail toegezonden.

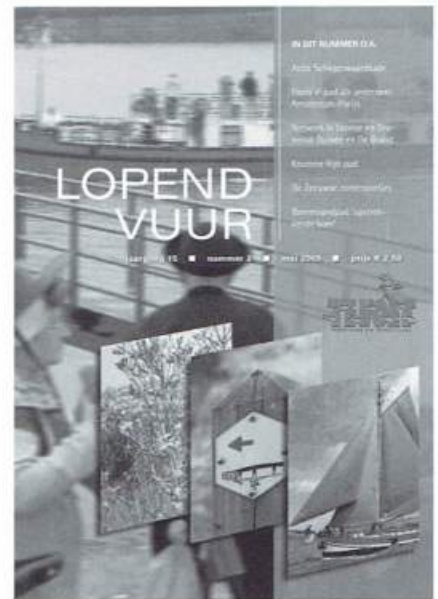
Agenda ALV TeVoet

1. Opening
2. Verslag ALV 2008
3. Jaarverslag 2008
4. Financieel jaarverslag 2008
5. Begroting 2009
6. Bestuursaangelegenheden: samenstelling bestuur, structuur vereniging (contactpersonen regio's)
7. Hoe verder met het verenigingsblad Lopend Vuur en de website?
8. Rondvraag
9. Sluiting

Ochtendprogramma Wandelplatform

Voorafgaand aan de ALV van TeVoet organiseert het Wandelplatform zijn jaarlijkse dag voor vrijwilligers die actief zijn in de belangenbehartiging. Voor deze combinatie is gekozen omdat veel TeVoeters ook actief zijn in de regionale wandeloverleggen. Ook TeVoeters die (nog) niet actief zijn in een regionaal wandeloverleg zijn van harte welkom.

Het programma van het Wandelplatform begint om tien uur. Het belooft een interessant themagedeelte te worden waar TeVoeters zeker hun inbreng in kun-

nen hebben. Deelnemers ontvangen een lunch, en in het begin van de middag is er een ontspannend programma-onderdeel waar in elk geval de gelegenheid is met elkaar over 'wandelingen' infomeel door te praten.

Wie aan de belangenbehartigersprogramma van het Wandelplatform wil deelnemen, moet zich daarvoor aanmelden bij Ankie van Dijk, de nieuwe coördinator belangenbehartiging bij het Wandelplatform, via e-mail avandijk@wandelnet.nl. Zowel de ALV TeVoet als de belangenbehartigersdag vrijwilligers Wandelplatform vinden op dezelfde locatie in Amersfoort plaats. ■

Actieve inbreng gevraagd

Wandelen is in. Overal zie je wandelaars. Of het nu op een ommetje rond de woonplaats of op een meerdaagse trektocht is. Toch heeft onze vereniging van wandelaars het moeilijk.

• Meer leden

TeVoet heeft eigenlijk te weinig leden. Meer leden betekent meer financiële armslag voor de belangenbehartiging van de wandelaar. Moeten we de uitgave van ons blad "Lopend Vuur" beperken? Of kent u nog wandelaars die nog geen lid zijn van onze vereniging? Voor de prijs hoeven zij het niet te laten.

• Meer contactpersonen (regio)

In uw omgeving gebeurt het. Daar moeten de wandelmogelijkheden worden uitgebreid; daar moeten boerenlandpaden komen; daar moet dat onverharde pad worden beschermd.

TeVoet legt de nadruk op de regio. Wij zoeken contactpersonen die de ontwikkelingen rond het wandelen in een regio willen volgen en zich willen inzetten samen met anderen voor het behoud en de uitbouw van het wandelen.

• Meer bestuursleden

Een vereniging moet bestuurd worden. Een paar keer per jaar komt het bestuur in Utrecht bijeen. Op dit moment zijn er drie bestuursleden over. Wij zoeken nieuwe bestuursleden.

• Meer schrijvers

Lopend Vuur moet het blad zijn van de vereniging en niet op de schouders van een enkeling terecht komen. Dus meer schrijvers gevraagd. Wij zoeken leden die af en toe eens een artikel willen schrijven; op eigen initiatief of op voorstel van de redacteur.

• Meer content en meer techniek (website)

TeVoet heeft een mooie website. Het bijhouden van zo'n website vergt inzet. Wij zoeken leden die de content (inhoud) willen bijhouden of juist meer geïnteresseerd zijn in de technische kant van onze website.

Wandelen is onze passie en vooral iets om te doen. Belangenbehartiging laten we graag aan anderen over laten. Toch is dat meer dan ooit nodig. Het huidige bestuur wil zich volledig inzetten voor het belang van het wandelen. Maar dat kunnen wij niet alleen.

Daar hebben wij u ook bij nodig. Heeft u af en toe wat tijd om zich in het belang van uw passie in te zetten, meldt u zich dan bij één van de bestuursleden, zodat wij spoedig kunnen melden

• Meer TeVoet !!!

Over 'trage wegen' van Amsterdam naar Parijs

Vernieuwd Floris V-pad begint in Amsterdam

In 2011 moet je hier naar de overkant kunnen

Eerder dan met de 'trein met grote vaart', kun je nu over 'trage wegen' van Amsterdam

de Franse hoofdstad bereiken. Dankzij de nieuwe uitgave van het Floris V-pad, het Nederlandse gedeelte van de GR12 naar Parijs. Dat pad begint nu hartje Amsterdam.

Vanaf de Dam

Tot nu toe was het Muider slot het beginpunt van het Floris V-pad. In de nabijheid ervan was Floris V in 1296 vermoord. Een stel samenzwerende edelen maakte abrupt een einde aan het leven van een groot staatsman, die zijn invloed op veel plekken in ons land heeft doen gelden.

Hij gaf onder meer een grote stoot tot de ontginning van de waarden, onder andere de Lopiker- en Krimpenerwaard waar je als wandelaar over het Floris V-pad doorheen komt. Tot vlak voor Bergen op Zoom, waar je op de Vlaamse GR12 kunt overstappen naar Brussel, loopt het pad door laaggelegen polders, waar dijken, vaarten en weteringen het landschap domineren. Een dikke veenlaag heeft het gehele gebied ooit bedekt. Een oer-Hollands landschap met weidse vergezichten is overgebleven, met veel historische plaatsen.

Op de plek waar in 1200 een dijk werd gebouwd langs de monding van de Amstel start nu het Floris V-pad, op de Dam in Amsterdam. Later werd er een dam met sluisen gebouwd om het lage land te beschermen tegen overstromingen. Floris V verleende de bewoners bij de dam in 1275 tolvrijheid, zodat de vissers zich vrij konden bewegen over de Hollandse wateren.

GR en TGV

De eerste kilometers op weg naar Parijs lopen langs de Amstel. Je zult er over de 'trage wegen', zoals de Vlamingen heel treffend de paadjes en paden waar wandelaars en fietsers het meeste plezier aan beleven, van de GR12 ongetwijfeld wat langer over doen dan met trein. Maar als je nu begint, ben je er toch eerder dan dat je op het Floris V-pad een trein met grote vaart (nooit gesnapt waarom de Vlamingen in navolging van de letters GR, Grand Randonnée of Grote Routepaden, niet de letters TGV gewoon zijn blijven hanteren) onder je voeten door ziet schieten. In de Hoekse Waard, waar GR en TGV oftewel LAW en HSL elkaar kruisen, hoef je er wonder boven wonder ook geen meter voor om te lopen.

Op andere plaatsen heeft infrastructuur wel genoopt de route te verleggen. Bij Breukelen, waar de A2 een steeds grotere hindernis wordt, heeft het overigens wel geleid tot een aanzienlijke verbetering. Vanaf Nieuwersluis steek je nu met de veerpont het Amsterdam-Rijnkanaal over. Door het dorpje Nieuwer Ter Aa en over een aantal veenkades bereik je na zo'n tien kilometer Kockengen. De laatste jaren heeft de gemeente Breukelen in het kader van het 'Groene Hartbeleid' veel energie gestoken in het beter toegankelijk maken van die veenkades, exclusief voor de wandelaar. Je loopt er onder andere langs de Bijleveld, een water dat in de Middeleeuwen is gegraven. Ook de Sprengense Molen langs de Bijleveld dateert uit die tijd. Net voor Kockengen moet je de komende twee jaar zo'n twee kilometer

Zicht op Kockengen met een beter toegankelijk gemaakte veenkade

Benedensas

omlopen. Dan is er een trekpuntje over de Grote Heicop.

Verbeteringen

De al eerder doorgevoerde routewijziging bij Strijensas is nu in het gidsje na te lezen. Veel verharde dijkweg is daar ingewisseld voor natuur- en struinpaden door de APL-polders. Die polders, van Albert, Pieter en Leendert, zijn ingericht als 'Deltanatuur'. Richting Numansdorp is een grote wens van de routemakers nog niet in vervulling gegaan: de route dichters langs het Haringvliet doortrekken naar de haven van Numansdorp.

In de Alblasserwaard maakt de route gebruik van enkele boerenlandpaden van de vereniging Den Hâneker. Eén van de paden mag niet op zondag worden betreden.

In West-Brabant staan nog enkele verbeteringen op stapel. Binnen enkele jaren kan langs de Steenbergse Vliet worden gelopen; zie ook de inzet.

Verleden tijd

Veel plaatsen onderweg hebben iets van doen met Floris V. In het vernieuwde gidsje heeft dat volop de aandacht gekregen. Je krijgt veel meer een beeld van de historische figuur van graaf Floris V.

Onderweg waan je je als wandelaar in de verleden tijd. De Hollandse Waterlinie, de vestingsteden en -stadjes, de tiendwegen, kastelen en buitenhuizen, de waterwerken van molens, boezems, sluizen en kaden met Kinderdijk als hoogtepunt, de ontginningen die een karakteristieke verkaveling en lintdorpen hebben opgeleverd – het werkt er allemaal aan mee.

Een aantal steden is al in de route opgenomen zoals Amsterdam, Woerden, Schoonhoven en Willemstad. Juist om het verhaal van Floris V nog completer neer te zetten, moeten we iets met Dordrecht gaan doen, zegt Joep Naber van het Wandelplatform. "Dordrecht wordt nog niet aangedaan, wel zijn er als opmaat voor een volgende uitgave twee aanlooproutes aangeduid. De Dordtse binnenstad is een bezoek meer dan waard." Het was in de tijd van de zoon van Floris V, Jan I, de grootste en belangrijkste stad van zijn graafschap. Aanknopingspunten genoeg dus om 'iets met Dordrecht te doen'.

In het gidsje wordt de wandelaar ook aangeraden de laatste stad op de route, Bergen op Zoom, te bezoeken voordat hij verder wandelt over de GR12. Jammer dat de tien jaar geleden gemarkeerde route door de Markiezenstad nu niet meer in het gidsje is opgenomen. Nu eindigt de route bij de Bergse jeugdherberg Klavervelden,

weliswaar een knooppunt van veel LAW's, maar de route daarvandaan naar het station en de binnenstad is niet bijster interessant. Het Markiezenhof zou als eindpunt van Floris V een waardig tegenhanger zijn van het startpunt op de Dam. Dat roept gelijk de vraag op of het Markiezenhof ook niet beter hét LAW-knooppunt kan zijn? Zeker in het licht dat LAW's (steeds) meer dagwandelaars – afhankelijk van trein of bus – trekken dan wandelaars die op hun tocht in een jeugdherberg overnachten. ■

Harry Benschop

Het Floris V-pad (LAW 1-3) is 245 km lang. Het gidsje (6e druk) kost € 17,50. De lijst met overnachtingsadressen van campings en hotels langs de route staat niet meer in het gidsje, maar is te raadplegen op de routepagina van het Floris V-pad op de website www.wandelnet.nl.

Floris-V pad langs heicop

Door de Westbrabantse kleipolders

Het kleilandschap tussen Willemstad en Bergen op Zoom is een lastig stuk voor routemakers. Veel lange, rechte polderwegen, verhard, waar vaak ook hard wordt gereden. Niet het meest aantrekkelijk om door te lopen dus.

Zo'n tien jaar geleden, bij de vierde druk van het Floris V-pad, is op initiatief van TeVoet, veel verharde weg ingewisseld voor een route door het Halsters Laag en het Oudland onder Welberg, twee schitterende natuurgebieden waarvan de eerste onderdeel vormt van de Westbrabantse waterlinie. Staatsbosbeheer was op dat moment net bezig met een laarzenpad in het Halsters Laag. Daar kon gebruik van gemaakt worden. In contact met Staatsbosbeheer en de gemeente Steenberg is het gelukt een doorgaande route vanaf het laarzenpad te creëren naar het Oudland door enkele weilanden, over een oud pad dat inmiddels verdwenen was (eigenlijk de enige oost-westverbinding in het gebied) en over een oeverpad langs de Ligne. Brabants Landschap heeft vervolgens op ons verzoek nog een doorgang gemaakt van het door hen beheerde deel van het Oudland naar de kapel van Welberg bij Steenberg.

Tegelijkertijd is de route tussen Steenberg en Dinteloord verlegd over Benedensas, een oude sluis tussen Steenbergse Vliet en Volkerak, een schitterend plekje in het verder open West-Brabantse land. Bij de sluis was in diezelfde tijd een zelfbedieningsbruggetje gemaakt. Ook was het eindpunt van het Floris V-pad verlegd over

enkele forten zoals Fort De Roovere naar de binnenstad van Bergen op Zoom, daarmee het laatste stuk van het Floris V-pad meer in het teken zettend van de West-Brabantse waterlinie. Jammer dat die laatste routewijziging inmiddels weer ongedaan is gemaakt.

De routewijziging over Benedensas was doorgevoerd omdat er ook mogelijkheden leken op die manier meer onverharde trajecten in de route op te nemen. Langs de Steenbergse Vliet bijvoorbeeld. Inmiddels is dat voor één stukje gelukt, bij Benedensas waar het waterschap de Brabantse Delta een poldertje als bergingsgebied heeft ingericht. Het door dat poldertje slingerende laarzenpad is nu in het Floris V-pad opgenomen (zie kaartje). Tussen Fort Henricus en De Heen pakt het waterschap de oevers van de Vliet de komende jaren aan. Afgesproken is dat dan ook een wandelroute over het zomerdijkje wordt aangelegd. Nog bekeken wordt hoe wandelaars het meest kunnen genieten van Fort Henricus. Dat is bijna in zijn oude glorie hersteld. Waarschijnlijk wordt er nog een tweede verbinding over de herstelde gracht aangelegd op de plaats waar een oude toegangsbrug heeft gelegen. Dan kan je het fort in en uit lopen.

Het bergingsgebiedje bij Benedensas met laarzenpad en brug

Tussen De Heen en Benedensas lijkt het vooralsnog lastiger de route over de onverharde Noordheensdijk te verleggen. Maar ten noorden van Benedensas heeft Natuurmonumenten aangegeven niet onwelwillend te staan tegenover het gebruik van de Anna Polderdijk die de Drievriendenpolder van de Annapolder scheidt, een fraaie grasdijk, door wandelaars. Maar niet het volledige traject is in beheer bij Natuurmonumenten zodat ook nog met enkele boeren moet worden onderhandeld. TeVoet probeert deze verbeteringen voor het Floris V-pad te realiseren tegelijk met enkele dorpsommetjes die de gemeente Steenberg in haar (kerk)dorpen wil realiseren. Twee vliegen in één klap dus.

Eén wens heeft TeVoet nog bij Benedensas. Dat je niet alleen bij Benedensas de Dintelse Gorzen, een buitendijks natuurgebied, in kan lopen maar in de richting van Dinteloord er ook weer uit kan gaan naar de Drievriendendijk. Ook het opnemen van het enkele kilometers noordelijker gelegen Fort Sabina (bij Willemstad) in de route staat nog op het wensenlijstje.

Genoeg werk aan de winkel dus. Het zal nog wel één of twee drukken van 'Floris V' vergen voordat alle wensen kunnen worden ingewilligd. Maar dan zal iedere wandelaar verrast staan wat het West-Brabantse land hem kan bieden. ■

Doorgang tussen Steenbergse Vliet en poldertje

Op het wandelnetwerk
Loonse en Drunense Duinen

Zand in en modder aan je schoenen

Zand op de uitnodigingskaart. Je denkt, dat wordt afreizen naar een grote zandbak. Die kwalificatie

klopt aardig voor de Loonse en Drunense Duinen waar begin april een wandelnetwerk werd ingewijd en tegelijkertijd een 'aardkundig monument' onthuld.

Meer zand

Met het Kootwijkerzand vormen de Loonse en Drunense Duinen de grootste stuifzandgebieden in Europa. De laatste tijd is er veel gerooid om nog meer stuifzand te krijgen. Brabants gedeputeerde Onno Hoes, hij verrichtte de openingshandelingen, complimenteerde Natuurmonumenten met de goede communicatie rond deze vorm van beheer die best bij veel mensen vaagtekens oproept. Eerder had de boswachter voor de Loonse en Drunense Duinen TeVoet al toevertrouwd dat hij meestal opmerkingen kreeg in de trant van 'kan er niet meer worden gerooid'. Geen beter bewijs dat de boodschap is geland.

Natuurmonumenten is als beheerder van de Loonse en Drunense Duinen direct betrokken geweest bij de ontwikkeling van het wandelknooppuntensysteem. Eigenlijk waren er tot nu toe niet meer dan wat paaltjeswandelingen vanuit de zes cafés die rond de duinen liggen. Die rondjes zijn, met de nodige wijzigingen, in het systeem opgenomen, maar de gemarkeerde wandelmogelijkheden door het gebied zijn tegelijkertijd aanzienlijk uitgebreid. De grote aantallen bezoekers – meer dan anderhalf miljoen per jaar – vroegen ook om meer spreiding. De terrassen zitten bij een straaltje zon altijd tjokvol.

Verhard inlopen?!

Het allergrootste deel van het netwerk is onverhard. Niet verwonderlijk in die zandbak. Wel opmerkelijk dat de 'inloopwandeling' van het netwerk net uitgerekend – heen en terug – over de enkele kilometers verharde weg van het netwerk was bedacht. Voor de terugweg naar café De Rustende Jager vonden alle bij de opening aanwezigen dat er maar een stukje door de duinen moest worden gelopen: het onverhard wandelen waar TeVoet voor staat, werd zo ongevraagd onderstreept. Dat lukte prima, zelfs zonder markering. Onwillekeurig vraag je je dan af waarom dat alternatief niet gewoon in het netwerk was opgenomen: niet alleen omdat dan

De Gijsbergse Steeg, een van de schitterende stegen in De Brand

Gedeputeerde Hoes verrichtte de openingshandeling

bijna het gehele netwerk uit onverharde paden zou bestaan, maar de Oude Bossche Baan is bij een beetje weer razend druk met auto's en fietsers. Voor wandelaars is er dan echt geen plaats.

De Tolberg, knooppunt 18

Nog een punt van TeVoet werd bij de opening van het wandelnetwerk Loonse en Drunense Duinen onderstreept. Dat je knooppunten beter een naam kunt geven dan een nummer. Dan worden oude (veld) namen bewaard en weet je waar je naar toeloopt.

Initiatiefnemer van het netwerk en gebiedskenner Piet de Jongh gaf op de inloopwandeling een boeiende uitleg over de Tolberg, het huidige knooppunt 18. De Heer van Loon op Zand had hier een belangrijke tol, op de kruising van de verbinding van de Oude Bossche Baan van Breda naar Den Bosch en die van Heusden naar Oisterwijk, de Gijsbergse Baan oftewel de weg over Giersbergen. "Hij had er eigenlijk niets te zeggen, maar de tol leverde hem wel gouden bergen op." Namen gaan zo leven en blijven gebruikt, nummers doen dat niet.

Ook de (onverholen) oproep van gedeputeerde Hoes om als wandelaar vooral gebruik te blijven maken van de kleine cafés onderweg – om ze van de ondergang of ombouw tot congressentra en dergelijke te behoeden – werkt beter als ze op de knooppuntpalen met naam en toenaam worden vermeld: alle cafés rond de Loonse en Drunense Duinen zijn in elk geval een begrip voor mensen uit de streek en van ver daarbuiten. Dat je voor De Rustende

Jager naar nummer 84 moet lopen, zal wel nooit in het geheugen inslijten.

Oude nederzettingen

In en rond de Loonse en Drunense Duinen is veel meer te beleven dan stuifzand en duinen. Je vindt er ook enkele oudere nederzettingen waar Giersbergen met zijn fraaie boerderijen en wallen tegen het oprukkend zand de bekendste is. Al in 1244 werd het Hof van Giersbergen door de hertog van Brabant aan de Abdij ter Kameren in de buurt van Brussel geschonken. Bij het gehucht Fellenoord en het verlaten Pessert vind je nog steeds de lange smalle percelen in de Drunense Heide. Het is dezelfde ontginningvorm zoals we die in het laagveen van de Langstraat aantreffen. Heel verklaarbaar omdat in de 14e eeuw iedereen die in Drunen een strook grond bezat, een aansluitend stuk in de nieuwe ontginning op de heide kon bijkopen.

De Brand

De Jongh stak het niet onder stoelen of banken heel verheugd te zijn dat het wandelnetwerk ook door De Brand loopt. Eveneens onderdeel van het Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen, maar in niets op de duinen lijkend. Het is een zeer nat gebied met weilandjes en moerasbossen. Dit gebied, dat tegen het stuifzandlandschap aanligt, is in beheer bij Brabants Landschap. Die heeft wel toestemming gegeven voor het knooppuntensysteem, maar ook aangegeven niets voor de wandelaar te willen doen, aldus De Jongh. "Zij moeten natuurlijke hindernissen, vooral gladde en modderige paden, voor lief nemen."

OM TE LOPEN

De kaart (€ 4,00) van het wandelroutenetwerk Loonse en Drunense Duinen en het bijbehorende themagidsje (€ 6,00) is te koop bij de cafés aan de duinrand en de VV's in de omgeving.

Startpunten die goed per openbaar vervoer te bereiken zijn, liggen in het centrum van Loon op Zand (bus 136 vanuit Tilburg) en de westkant van Drunen (bus 137 vanuit Den Bosch).

Vanuit Udenhout (bus 9 vanuit Tilburg) ben je via de Aschotsesteeg (je kunt ook een of twee stegen eerder nemen op de weg vanuit het centrum van Udenhout naar Biezenmortel) binnen een kwartier op het netwerk. Meer informatie over de routenetwerken in Brabant op www.routebureau brabant.nl.

Als je het weet, is het voor TeVoet geen probleem. Liever een wat lastiger te belopen pad dan dat dit soort paden met een soort halfverharding beter beloopbaar wordt gemaakt.

TeVoet vraagt zich wel af waarom niet meer noord-zuidverbindingen door De Brand in het netwerk zijn opgenomen. Nu is er bijvoorbeeld geen rondje vanuit de duinen door De Brand te maken en is er ook geen verbinding met het dorp Udenhout, voor de eigen inwoners en voor wie van buiten het dorp met de bus wil komen. De paden liggen er!

In oost-westrichting is het Buntsteegje (Of is dat nu echt afgesloten? En waarom dan?) niet meegenomen. Het zou een perfecte verbinding vormen richting Schoorstraat en verder naar de buurtschap Molenstraat en het dorp Loon op Zand. De genoemde verbindingen zouden ook een mooie aanzet geven om het wandelnetwerk richting Tilburg-noord uit te breiden en mogelijk zelfs Huis ter Heide mee te nemen. Om twee redenen doet TeVoet deze suggestie. Uit in Brabant, de nieuwe verantwoordelijke voor de Brabantse wandelnetwerken, geeft aan dat er over enkele jaren een provinciedekkend wandelnetwerk zal zijn. Als zelfstandig netwerk lijkt het gebied ten noorden van Tilburg te klein. Toch is het een aantrek-

Het zand 'beweegt' als je naar de glastegels van het aardkundig monument kijkt

kelijk wandelgebied én het biedt voor velen de mogelijkheid om van huis uit te gaan wandelen. Niet eerst de auto te hoeven pakken. Nu zijn de meeste startpunten van het netwerk (gunstige uitzonderingen vormen de startpunten in Waalwijk, Drunen en Loon op Zand) zo gesitueerd dat je er alleen met de auto kan komen. En wat minder auto's bij de cafés rond de Loonse en Drunense Duinen, daar ziet iedereen de noodzaak toch wel van in.

Als dan toch gekeken wordt naar uitbreiding van het netwerk: neem dan ook de Heidijk bij Drunen (valt veel over te vertellen en is bovendien aantrekkelijk voor de wandelaar) mee en Helvoirt. Voelt die gemeente zich ook wat meer betrokken bij het netwerk. En kan gelijk het paadje waarlangs de paters van het Emmausklooster naar de duinen liepen weer in ere worden hersteld.

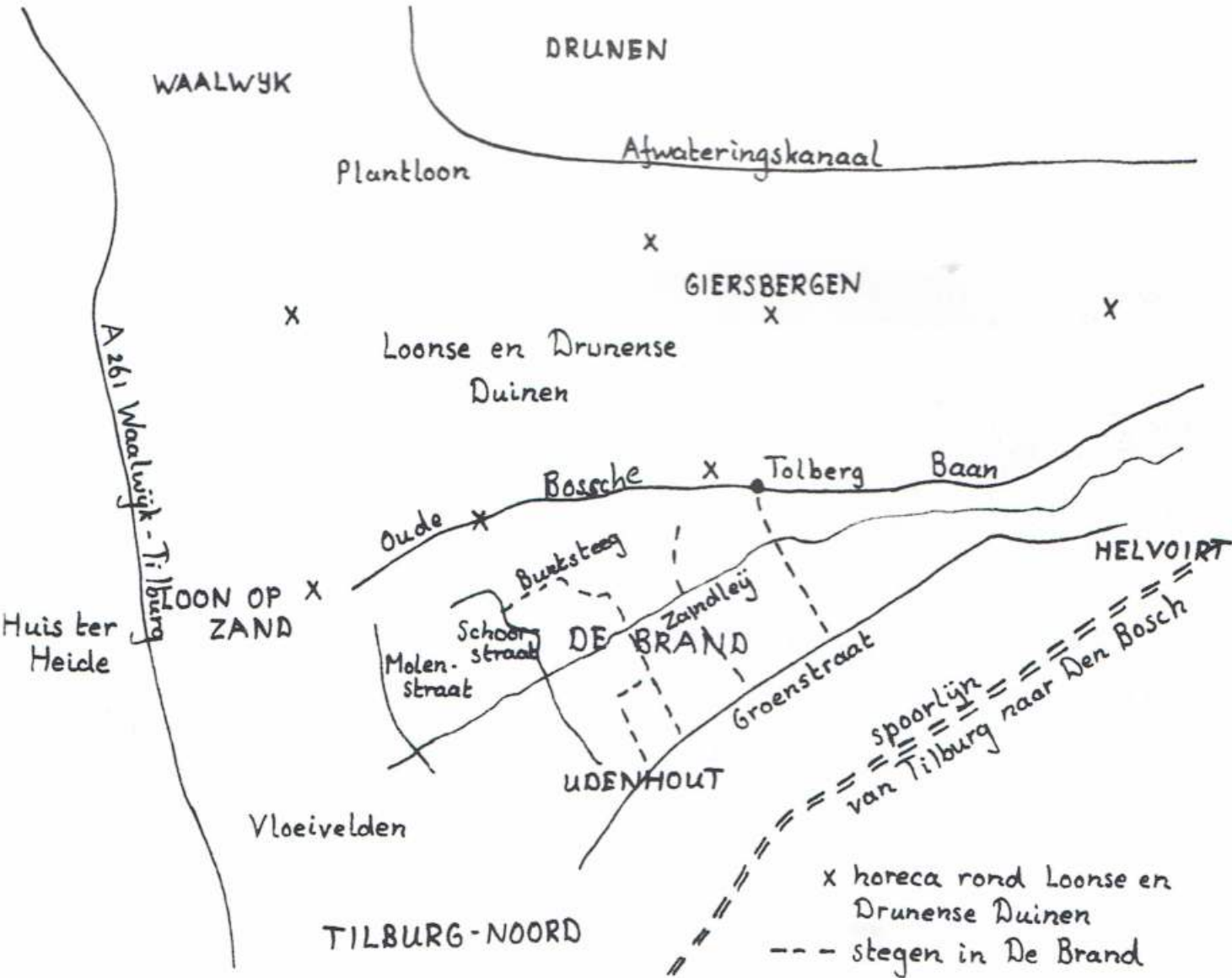
Tienduizend jaar hebben mensen zonder wandelnetwerk hun weg moeten zoeken door de Loonse en Drunense Duinen. Van rendierjagers tot zo'n 2000 jaar terug de eerste boeren, op zoek naar hout en weiden voor het vee. Later de postkoetsen. Hun routes stelden niet zoveel voor, werden ook steeds verlegd. Gelukkig dat Tilburg in de 19e eeuw een nieuwe verbinding van Breda naar Den Bosch door haar centrum liet aanleggen én de postkoets die route koos. Anders had de N65 precies aan de duinrand gelegen waar nu de Oude Bossche Baan ligt.

De Jongh: "De duinen waren een echt verdwaalgebied. Een tijd kon je je goed oriënteren op de kerktorens, nu alleen op de Efteling. Met het rooien van bomen en het vergroten van het stuifzandgebied, krijgen de kerktorens weer hun functie terug." Maar voor veel wandelaars zal het wandelnetwerk een bruikbaar kompas zijn. ■

Harry Benschop

Infopaneel bij het aardkundig monument

Brug over de N31 bij Zurich

Hoe het toch nog goed kwam...

Het was eind augustus 2002, dat we geconfronteerd werden met het fenomeen 'verdubbeling N31 tussen Zurich en Harlingen'. Deze confrontatie vond plaats tijdens een zgn. werkatelier over dit gebeuren, georganiseerd door Rijkswaterstaat in café De Stenen Man te Zurich.

Geen ommetjes meer

Namens TeVoet als belangstellende en belanghebbende aanwezig, werd ondergetekende snel duidelijk, dat er voor de voetganger en fietser en vooral voor de bewoners van het gebied ingrijpende maatregelen zouden worden genomen. Rijkswaterstaat had in alle plannen, welke ze presenteerde, de overgangen Ald Mar, Strand en Dijksterburen over de N31 geschrapt.

Wanneer dit, in welke gepresenteerde vorm dan ook, zou doorgaan, zou dit betekenen, dat de Waddenzee over een afstand van zeven kilometer niet meer bereikbaar zou zijn. Geen ommetjes meer voor de bewoners uit de omliggende dorpen; geen mogelijkheid voor wandelaars op het Friese Kustpad om de aantrekkelijke

alternatieve route langs zee naar of vanaf Harlingen te nemen. Kortom, een enorme beperking in de recreatieve mogelijkheden in dit gebied.

Protest

Al snel werd door TeVoet besloten om hier geen genoegen mee te nemen en op 12 september 2002 ging de eerste protestbrief richting Rijkswaterstaat de deur uit. Talloze gesprekken met diverse belanghebbenden vonden plaats en op een bepaald moment werd duidelijk, dat inzetten op behoud van alle drie overgangen 'trekken aan een dood paard' zou worden. De enige kans van succes zou de overgang Het Strand zou zijn.

Hier hebben we toen dan ook nadrukkelijk de klemtoon gelegd, met dien verstande,

dat we bij het inspreken nog wel hebben gepleit voor een tunneltje bij de overgang Dijksterburen. Helaas wordt ondergetekende in Kimsverd nog regelmatig verweten, niet genoeg gedaan te hebben voor het behoud van deze laatste overgang. Dat dit bezijden de waarheid is, moge met dit artikel duidelijk zijn geworden.

Na vijf jaar

Nu is, na meer dan vijf jaar, dan eindelijk de zo door TeVoet en alle kuieraars en fietsers gewenste brug er gekomen en kunnen we onze zegeningen tellen! Ondergetekende zal deze brug zeker opnemen in de 'simmerjûnkuier' welke op 5 augustus vanuit Zurich wordt gehouden. ■

Willem de Haan, Kimsverd

De nieuwe loopbrug over de N31 tussen Harlingen en Kop Afsluitdijk

Simmerjûnkuierkes 2009 in Fryslân

Het is weer mei en dat is, naast alle gebruikelijke activiteiten, ook de maand dat de simmerjûnkuierkes

weer worden gewandeld. Ook in 2009 zal dit weer het geval zijn en het is alweer het zevende jaar dat dit fenomeen bestaat. Ook dit jaar zullen er weer vijf wandelingsgetjes kunnen worden gemaakt op de eerste woensdagavond van de maand en de start is ook nu weer om 19 uur.

Omdat vijf verschillende startplaatsen in 2008 een groot succes bleek te zijn, is er ook nu voor gekozen om met deze formule door te gaan. Er zal worden geprobeerd om uit elke plaats een andere route te wandelen dan vorig jaar en de nieuwe loopbrug over N31 zal zeker één keer bedwongen worden en zo mogelijk vaker. Ook is er (heel verrassend) een nieuw bruggetje in het Marneslenkgebied gemaakt om de Gouden Halsband weer

sluitend te maken. Dit bruggetje – met veel inzet van TeVoet én de gemeenteraad van Wûnseradiel tot stand gekomen – zullen we vast tegenkomen op één of meer van onze tochten.

Alle avonden zal Willem weer de begeleider zijn en kunt u genieten van de verhalen die hij uit zijn rugzak weet te toveren. Natuurlijk zijn andere verhalenvertellers over de omgeving of over wat zij in hun jeugd in de omgeving hebben beleefd, van harte welkom!

Wil je genieten van het schitterende Marneslenkgebied en heb je gelegenheid om

mee te lopen om op een van de avonden anderhalf tot twee uur mee te lopen, dan ben je van harte welkom:

- 6 mei vanuit Witmarsum (start vanaf de ronde brug in het centrum);
- 3 juni vanuit Pingjum (start bij de ingang van het kaatsveld);
- 1 juli vanuit Arum (start op de brug in de doorgaande weg);
- 5 augustus vanuit Zurich (start t.o. hengelsportzaak van Pollema);
- 2 september vanuit Kimsverw (start op de brug in de doorgaande weg).

Willem de Haan

Vrijwilligers bezig met netwerkje in en om Vught

In de gemeente Vught wordt een Platform wandelroutes Vught opgericht. Drijvende krachten erachter zijn Jeanne Heessels, door de plannen voor het netwerk TeVoet-lid geworden, en Mary van den Brand. Zij willen het buitengebied van Vught beter toegankelijk maken voor de wandelaar. De plannen voorzien in vier ommetjes en drie verbindende routes.

'Meer dan lopen'

Met TeVoet-Brabant is een eerste opzet gemaakt en zijn de uitgangspunten gedefinieerd. Jeanne en Mary willen de wandelaar op plekken laten komen waar die niet gemakkelijk kon komen. "Dat betekent dat, om tot aantrekkelijke routes te komen, op een aantal plekken nieuwe wandelmogelijkheden moeten worden ontwikkeld, bijvoorbeeld door een kortsluiting te maken tussen twee doodlopende zandpaden. Landgoederen moeten worden opengesteld, er moet gewerkt met boerenlandpaden of met het waterschap

moet een afspraak worden gemaakt om langs de watergang te open", zegt Jeanne Heessels. Bij het ontwikkelen van nieuwe wandelmogelijkheden willen zij zich laten inspireren door oude routes en die opnieuw openstellen voor de wandelaar. Het is beide Vughtenaren niet te doen om 'zo maar' een aantal wandelroutes te ontwikkelen. "Landschap en cultuurhistorie staan voor ons centraal. De geschiedenis van het landschap wordt op de gekozen paden leesbaar en voelbaar voor de wandelaar." Wandelen wordt zo meer dan lopen, voegt Mary van den Brand eraan toe.

Wandelpad in Landgoed Jagershagen (Vught-Zuid)

Ommetjes

De vier ommetjes zijn vooral bedoeld voor de eigen inwoners, om even een frisse neus te kunnen halen door het buitengebied zoals dat ook vroeger kon. De – langere – verbindende routes stellen juist dagwandelaars van buiten de gemeente in staat om te ontdekken hoe mooi Vught is.

Elk ommetje laat een van de – zeer uiteenlopende – landschappen van Vught zien. Het gaat om ommetjes rond Cromvoirt (onder meer over een eeuwenoude dijk rond het dorp) en door de Gement, het open weidegebied langs het Drongelens Kanaal. Staatsbosbeheer heeft enkele jaren geleden wel een paaltjesroute door het gebied ontwikkeld maar die is maar de helft van het jaar toegankelijk. In de andere helft wordt de wandelaar over drukke sluiptwegen gestuurd. In dit ommetje willen Jeanne en Mary ook de herstelde Moerputtenbrug opnemen. Ook willen ze een ommetje over de dekzandrug ten zuidoosten van het dorp waar zich enkele landgoederen zoals Sparrendaal en voormalige kloosters bevinden. Tenslotte staat een ommetje door het 'oude dorp' van Vught op hun verlanglijstje. Tussen Cromvoirt en Sparrendaal is een verbindende route door het Helvoirts Broek voorzien, door het brede open dal van de Broekleij met zijn kenmerkende verkaveling loodrecht op de beek. Ook in de landgoederenzone ten zuiden van het dorp is een verbindende route voorzien. Deze route loopt door Beukenhorst en Bleijendijk. De toegankelijkheid van beide landgoederen is nog wel een probleem. Als aanvulling op dit traject is een aftakking voorzien over de Esschestroom – "Daar hebben we inmiddels contacten over met het waterschap De Dommel", zegt Jeanne Heessels – naar het informatiecentrum De Groene Poort in Bostel. "Een deel van Vught valt onder het Nationaal Landschap Het Groene Woud, des te meer reden voor deze variant."

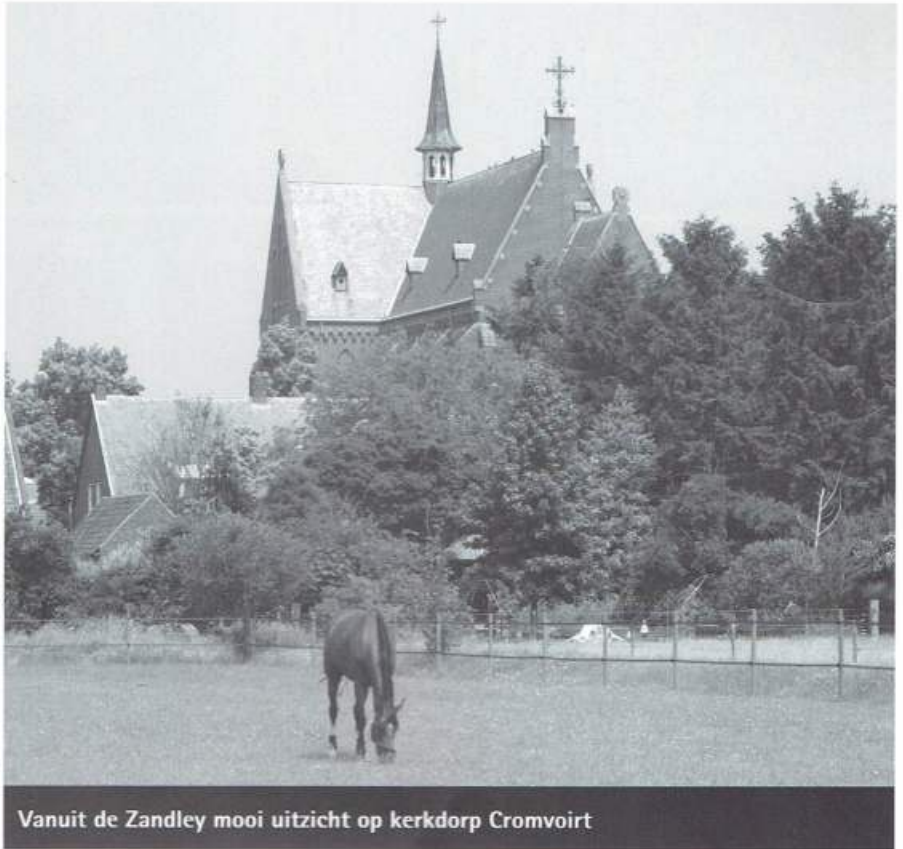
Landgoed Jagershagen (20 ha) is een afwisselend landgoed met naaldbos, loofbos, weiland, vijvers en poelen. Vooral in het voorjaar is Jagershagen kleurrijk als de wilde appelbomen, krentenboompjes en meidoorns bloeien. Er leven veel roofvogels zoals havik en buizerd. Het Helvoirts Broek wordt door de roofvogels gebruikt als foerageergebied.

Frederik Hendrik

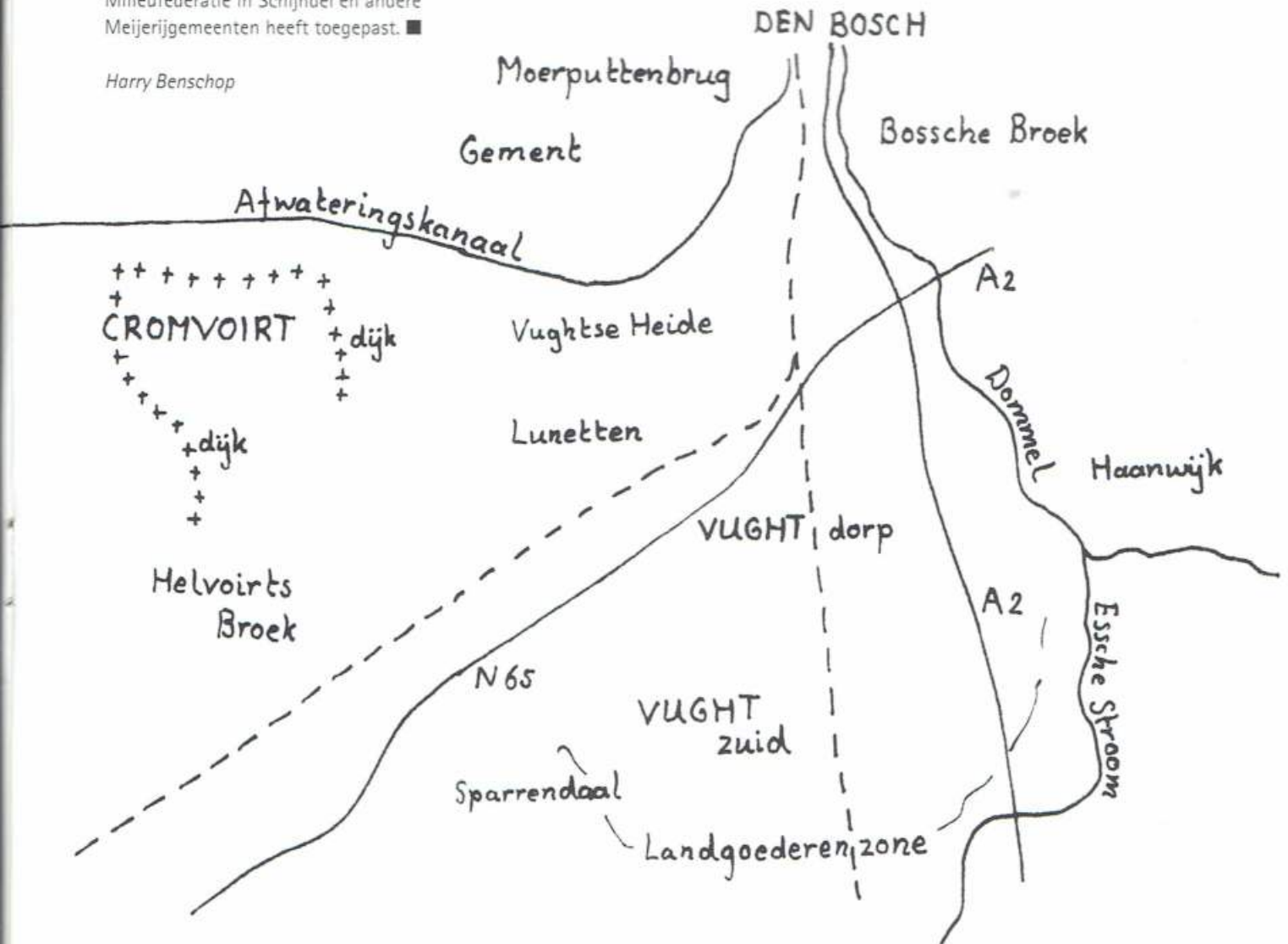
Een laatste verbindende route is geënt op de cultuurhistorie, op de verdedigingsgordel die Frederik Hendrik in 1629 rond Den Bosch opwierp. Met de gemeente 's-Hertogenbosch hebben ze al rond tafel gezeten. Die heeft ook plannen iets met 'Frederik Hendrik' te doen. Deze verbindingsroute vergt een extra pontje over de Dommel om Vught met Haanwijk te verbinden. "Deze route zien we het liefst uitgevoerd als een rondgaande dagroute naar of vanuit Den Bosch: vanaf de Vughterbrug bij het trekpuntje de Moerasdraak naar Fort Isabella, de Vughtse Heide en Lunetten naar het 'oude dorp'. En vanaf Haanwijk door Dooibroek/Pettelaar, Sterrenbosch en Bossche Broek weer terug naar Vughterbrug. Een hele dag, en wie halfweg wil stoppen kan op station Vught de trein pakken", aldus Jeanne Heessels.

Vught kan met al deze plannen aardig op de (wandel)kaart komen. Dit jaar werken beide Vughtenaren het ommetje Sparrendaal/Jagersrust uit. En wordt bekeken welke markering wordt gebruikt, die van het knooppuntensysteem van Uit in Brabant of de markering die de Brabantse Milieufederatie in Schijndel en andere Meijerijgemeenten heeft toegepast. ■

Harry Benschop

Vanuit de Zandley mooi uitzicht op kerkdorp Cromvoirt

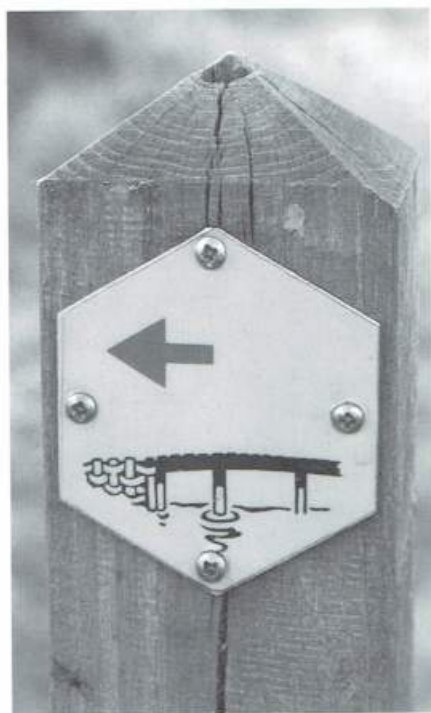

ROUTE Oude tijden herleven langs de Tungelroyse beek

LOPEND VUUR

Bij graafwerkzaamheden aan de Tungelroyse beek werden in 2005 de restanten van een houten beekbrug uit de Romeinse tijd blootgelegd. Dat inspireerde een groep vrijwilligers een replica te bouwen. Naast het herbouwen van de brug stippelde de werkgroep twee ommetjes uit, waarmee de ommetjeswedstrijd in Limburg werd gewonnen. Enkele kilometers stroomafwaarts is een eeuwenoude boerschans weer zichtbaar gemaakt.

Romeinse brug

"Dankzij de tomeloze inzet van vrijwilligers is Limburg weer een prachtige historische trekker rijker." Met die woorden bedankte voorzitter Henk van Alderwege van het waterschap Peel en Maasvallei bij de officiële opening van de Romeinse brug de werkgroep 'Ommetje Romeinse beekbrug' en alle vrijwilligers die hun schouders onder de reconstructie van de brug hebben gezet. De oorspronkelijke brug was in de eerste eeuw na Christus op het smalste stuk van het Tungelroyse beekdal gebouwd in de route Weert-Maaseik.

Bij graafwerkzaamheden om de beek opnieuw te laten meanderen zijn de resten blootgelegd. Volgens deskundigen was het de eerste keer dat in Nederland een houten brug uit het begin van onze jaartelling is teruggevonden. Jaarringonderzoek toonde aan dat de gebruikte bomen in het jaar 27 zijn omgehakt.

In je fantasie zie je een span ossen met een kar, beladen met hooi, de brug oversteken.

Om niets te beschadigen ligt de nieuwe brug op enkele meters van de plaats waar de oorspronkelijke resten zijn gevonden. Dankzij het werk van de vrijwilligers is een archeologische vindplaats weer tastbaar gemaakt: in je fantasie zie je een span ossen met een kar, beladen met hooi, de brug oversteken. Ook het beekdal zelf is door de brug beter ontsloten, waardoor er een leuk ommetje is ontstaan.

Verschansen in een schans

Enkele kilometers naar het oosten is bij Ell een boerschans uit de Tachtigjarige Oorlog gereconstrueerd. Ook die was ontdekt tijdens graafwerkzaamheden aan de Tungelroyse beek. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) moesten de inwoners van kleine dorpen soms vluchten voor plunderende soldaten. Het waren vaak Spaanse troepen die hun soldij niet uitbetaald kregen. Als

In 2007 is de Ellerschans gereconstrueerd

het nodig was verschansten de dorpelingen zich in een klein verdedigingswerk. Deze bestond uit een terrein van zo'n een tot drie hectare, waar een gracht omheen werd gegraven. De grond uit de gracht werd gebruikt voor een wal aan de binnenzijde van de gracht. Hoewel er veel van dergelijke bouwwerken in Noord- en Midden-Limburg lagen, zijn er door het intensieve grondgebruik niet veel meer over. Ook de schans in Ell was niet meer zichtbaar. Dat is nu hersteld.

In 2007 is de Ellerschans, met een schansbrug, direct langs de historische locatie gereconstrueerd. Er loopt een nieuw wandelpad langs. Ook is in de nabijheid

een wandelbrug over de Tungelroyse beek aangelegd en heeft Natuurmonumenten knuppelpaden aangelegd waardoor het gebied ook in de natte maanden toegankelijk is.

Tungelroyse beek

Het waterschap Peel en Maasvallei wil oude Limburgse beken in hun oorspronkelijke staat terugbrengen. Bij de Tungelroyse beek kwam er nog een klusje bij. Bijna een eeuw lang is de beek vervuild met zink en cadmium van de zinkverwerkende industrie rond Budel. Het lozen van zwaar verontreinigd proceswater is inmiddels verleden tijd, maar de bodem en de

oevers zijn zo vervuild dat het schadelijk is voor de flora en fauna. Om de herinrichting van de beek mogelijk te maken, moest het waterschap de beekbodem en soms ook de oevers saneren. Dat werk is tegelijkertijd opgepakt. Het resultaat overtreft tot nu toe de verwachtingen.

In de omgeving van Tungelroy, bij de Romeinde beekbrug, zijn waar mogelijk 'steilranden' aangelegd, om de dynamiek en natuurlijkheid van de beek te vergroten. De beek mag hier ook weer (licht) meanderen. In de richting van de Ellerschans wordt de komende jaren door het waterschap nog aan het herstel van de beek gewerkt. Het kan zijn dat je dan een stukje moet omlopen. Het kan er alleen maar mooier van worden.

De Tungelroyse beek stroomt als een blauw lint door Midden-Limburg. Oorspronkelijk had hij geen echte bovenloop. Het water sijpelde vanuit een groot gebied met heide, moeras, vennen en kleine hoogveengebieden. De verschillende stroompjes met zuur- en voedselarm water stroomden samen tot een beek. Verder stroomafwaarts stroomden zijbeken in. De beek werd hierdoor steeds breder en kreeg vanaf Tungelroy een meanderend karakter. Nu ontspringt de Tungelroyse beek bij Budel en stroomt 34 km verder als Neerbeek bij Neer in de Maas. Ook het Leudal maakt onderdeel van de beek uit. De moeite zonder meer waard om de hele beek eens af te lopen, zeker over een paar jaar als het waterschap klaar is. In de Lopend Vuur route is alleen het stuk van de Romeinse brug tot de Ellerschans opgenomen. ■

De Weerenbroekskoel, een oud ven dat was verland, is door de inzet van vele vrijwilligers in de oorspronkelijke grootte hersteld.

OM TE LOPEN

Vanaf station Weert zijn Swartbroek (lijn 73 en 74) en Tungelroy (lijn 87) elk half uur met de bus bereikbaar, ook op zondag.

Door het gebied lopen verschillende gemarkeerde wandelroutes van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland, waaronder het 90 km lange Bronshornpad (gemarkeerd met zwarte pijltjes).

In de dorpskernen staan infopanelen met de routes. Voor het deelgebied Kempen-Broek is een zg. wandelbox voor 16 euro verkrijgbaar met deelkaartjes met alle gemarkeerde wandelingen.

Meer informatie op www.rlkm.be of www.kempenbroek.be.

Routebeschrijving

Swartbroek – Tungelroy – Heijkersbroek – Ellerschans – Swartbroek (ca 19 km)

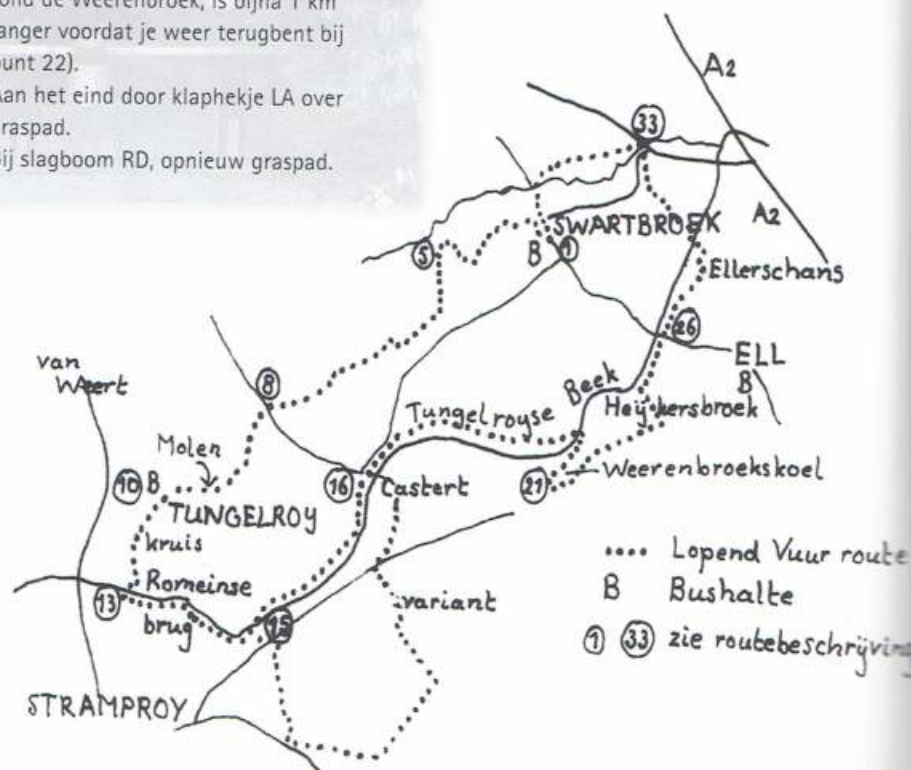
1. Vertrek vanaf het St. Cornelisplein bij de kerk in Swartbroek. Sla bij het wandelinformatiepaneel Kempen-Broek het pad langs het kerkhof in. Op het eind RA graspad.
2. Op kruispunt LA verharde weg. Weg buigt af naar rechts.
3. Na honderd meter LA onverharde weg.
4. Aan bosrand RA, bospad door de Roukespeel, onderdeel van De Krang. Op grote delen van dit pad loop je over vlonders.
5. Bij beek RD. Aan het eind van het bospad LA onverharde weg.
6. Na ca 1 km in bocht naar links RA, rood-witte markering van het Pelgrimspad.
7. Op driesprong rechts aanhouden. Deze onverharde weg alsmar RD blijven vervolgen (rood-witte markering).
8. Op kruising met verharde weg RD Kruitspeelweg in de richting van kerk en molen van Tungelroy.
9. In het dorp RA Tungeler Dorpstraat, langs de – binnenkort weer maalvaardige – St. Annamolen. Deze dateert uit 1875 en verving twee graanwatermolensmolens die enkele jaren eerder waren verdwenen bij een verbetering van de afwatering. Het is ronde bovenkruier op een belt, die van verre te zien is.
10. Bij de kerk van Tungelroy (bushalte) Tungeler Dorpstraat vervolgen.
11. Vóór de kapel van OLV Altijddurende Bijstand LA en Kerkveldweg inslaan, de routebordjes van het Romeinse brug ommetje volgen.
12. Bij kruis in haagbeuk LA, pad door de velden.
13. Door twee hekjes naar de brug. Na de brug LA langs Tungelroyse Beek.
14. Bij verharde weg RD pad langs de beek vervolgen; let op: toegangshekje staat iets naar rechts.
15. Je passeert stuw. Bij eerste landbouwbrug beek oversteken en langs andere oever ca anderhalve kilometer tot aan picknicktafel doorlopen. Vanaf de stuw tot aan de Pelmersheideweg kan het waterschap aan het werk zijn. Hoewel medewerkers van het waterschap dachten dat de route ook tijdens de werkzaamheden wel beloopbaar zou zijn, is voor alle zekerheid een alternatieve route ingetekend. Zeker het tweede deel van het alternatief bij werkzaamheden is een aantrekkelijk stuk. Sla bij de land-

bouwbrug RA graspad. Aan het einde LA verharde weg en direct weer RA Wisbroek 4-5-7. Dan tweede weg LA (dus niet doodlopende weg Wisbroek 4-5-7). Deze weg tot aan het einde volgen, LA over fietspad en opnieuw LA, Isidoorstraat 22-25. Na pluimvee-opfokbedrijf op nr 23a LA zandweg. Je volgt best de pijltjes van de Hunselse lange afstandswandeling. Op kruising LA. Deze plek wordt De Boets genoemd; komt van een Brusselse grootgrondbezitter genoemd Boeten, zijn opzichter werd Boetshenske genoemd. Na natuurstrook RA pad met twee sporen, nog steeds de lange afstandswandeling volgen. Tussen twee woningen door, op Ellerweg RA, wordt Baldersstraat. Eerste weg LA zandweg. Aan het eind in buurtschap Castert LA over verharde weg en de Tungelroyse beek oversteken.

16. Bij verkeersbrug en picknicktafel RD over verharde Pelmersheideweg.
17. Bij kruis RA halfverharde Hulsweg.
18. Op driesprong rechts aanhouden in de richting van de boerderij.
19. Na een bosje (bij paneel NM 'Naar het Heijkersbroek') RA.
20. Over brug RA pad langs de beek. Je loopt langs de Weerenbroekskoel, een oud ven dat was verland maar door de inzet van vele vrijwilligers in de oorspronkelijke grootte is hersteld.
21. Na het ven door klaphekje LA (je kunt hier ook RD, de groene paaltjes volgen rond de Weerenbroek, is bijna 1 km langer voordat je weer terugbent bij punt 22).
22. Aan het eind door klaphekje LA over graspad.
23. Bij slagboom RD, opnieuw graspad.

24. Op kruising LA (zwarte route). Dit graspad blijven volgen tot stuwkje.
25. Pad buigt af naar rechts langs de beek (groene route). Bij infopaneel Heijkersbroek RD.
26. Bij verharde weg RD (toegangshekje terrein Ellburg) struinen over brede grasoever.
27. Na Ellerschans LA graspad
28. Pad met markering rood driehoekje volgen over hoge oever bouwland.
29. Halverwege LA door poortje, vlinderbrug en brug over beek.
30. Door weiland en na poortje LA grasweg.
31. Op driesprong bij boom RA onverharde weg.
32. Op verharde weg RD onverhard pad langs huis nr 27.
33. Naar voorrangsweg (Roermondseweg) lopen, via het fietspad de brug over de Leukerbeek oversteken.
34. Direct na de brug LA halfverharde Spikweg.
35. Aan het einde van de Kremerstraat LA en weg volgen tot aan de kerk.

Drenthepad 60 km langer geworden

Streekpad 6 is 'DrentsGoed'

Elf Drentse dichters hebben een bijdrage aan het vernieuwde Drenthepad gegeven. Het is een echt Streekproduct geworden. Aan het pad is het keurmerk DrentsGoed verleend. Dat staat voor Drentse herkomst, kwaliteit, authenticiteit en een goed verhaal.

Domela op het Drenthepad

Padcoördinator Nico Visser was bij de presentatie van de nieuwe gids duidelijk in zijn nopjes met het keurmerk DrentsGoed. Misschien juist wel omdat hij, naar eigen zeggen, tot de nieuwe generatie Drenthenieren behoort. Hij zwaaide ook alle lof toe aan de markeerders. Zij hebben veel ideeën aangedragen voor de vernieuwde route. "Het merendeel van hun suggesties is ook daadwerkelijk opgenomen."

De basis voor het Drenthepad werd al in 1976 gelegd. In dat jaar kwam een verbinding tot stand tussen de NIVON-huizen in Noordlaren en Havelte. Als ik mij niet vergis, was dat het eerste lange afstands wandelpad in Nederland. Later volgde de verbinding tussen Noordlaren en Emmen, enkele jaren daarna gevolgd door Emmen-Havelte. Deze drie vormden samen een rondje Drenthe van zo'n 260 km.

De route telt nu maar liefst 324 km. De grootste verandering is te vinden in het noorden. In de Drents-Goningse Wolden tussen Leek en Eelde is een van de mooiste stukken van het oude Domelapad in de route opgenomen. Dat pad is nu dus definitief verleden tijd.

Dichters

Bij Zuidlaren volgt de route ook een nieuw traject. Je loopt nu door De Strubben en het Kniphorstbosch, voormalige militaire oefenterreinen. Het is het enige archeologische reservaat in Nederland. Het wordt wel het 'Pompeï van Drenthe' genoemd. Uit de prehistorie stammen twee hunebedden en een zestigtal grafheuvels, uit de middeleeuwen dateren de brede bundels karrensporen. Die zijn ontstaan in een tijd waarin het gebied één groot heideveld was. De bestuurders van de karren bepaalden hun koers door van het ene baken in het landschap naar het andere te rijden, hier de kerktorens van Zuidlaren, Anloo en Gieten. Andere, meer recente landschaps-

elementen zijn markengrenzen, restanten van landgoed Kniphorst, bomkraters uit de Tweede Wereldoorlog en nog recenter de overblijfselen van gebruik door Nederlandse militairen, zoals de stormbaan en loopgraven.

Het Kniphorstbosch heeft Gerard Nijenhuis geïnspireerd tot een gedicht. Hij is een van elf Drentse dichters van wie een gedicht is opgenomen in het nieuwe padgidsje. Nijenhuis is gemeentedichter van Borger-

Odoorn. Voor zijn literaire werk heeft hij de Culturele Prijs van Drenthe ontvangen. Bij de presentatie van het gidsje droeg hij enkele gedichten voor. In één ervan ging het over de ruilverkavelaar die "het landschap wel eens mores zou leren: Wat krom was, maak ik recht." Ook vertrouwde hij zijn publiek toe dat hij een 'dambeer' op zijn graf wilde; voor wie het Drents niet meester is: een jeneverbes. (Lees verder op pagina 26)

Kniphorstbos

*Dit landschap hef een naam maor gien stem.
Het lig zunner geluud en zunner vreding.
IJ kunt het binnengaon as 'n verlaoten hoes,
ij kunt het anmaken as onlaand,
Het is zo an te raoken.*

*Bomen stat weerloos an aole wegen,
in heur krunen blijft wolken hangen.*

Wel is nou zuneg op zuk stil bestaan?

*Stenen, veur tied ontstoaon, deur 't ies versleept,
ligt zuver onverschillig in 't mörgenlocht.
Zie speult hunebed.*

*Grafheuvels bint mooi bij lochte maon,
heur schare steet stil bij vliegdennen
die flustert en soest bij 't roepen van de oel.*

Wel wordt nou wies oet zuk verbörge angaon?

*Maor nargens zun spiegel van locht as boven
Die bomen – die grieze – dat witte zaand.
't Bint de leste sporen, die lienen in de haand
Van oermèensken die 't laand gebruikten
Zunner dat het weur verdaon.*

*Gerard Nijenhuis
Midden-Drents*

Kniphorstbos

*Dit landschap heeft een naam, maar geen stem.
Het ligt er zonder geluid en zonder afscheiding.
Je kunt het binnen gaan, net als een verlaten huis.
Je kunt het ontginnen, net als woeste grond,
het is zo aan te raken.*

*Bomen staan weerloos langs oude wegen,
In hun kruinen blijven wolken hangen.*

Wie is nu zuinig op zulk stil bestaan?

*Stenen, uit de oertijd, door 't ijs versleept,
liggen onverschillig in het morgenlicht.
Ze spelen hunebed.*

*Grafheuvels zijn mooi bij volle maan,
Hun schaduw staat stil bij vliegdennen,
die fluisteren, heel zacht, bij de roep van een uil.*

Wie kan dit raadsel verklaren?

*Nergens spiegelt het licht zo mooi
als boven deze bomen, die grijze steen, dat witte zand.
Het zijn de laatste sporen, lijnen in de hand
van oermensen, die dit land gebruikten
zonder dat het werd aangetast.*

*Gerard Nijenhuis
Gemeentedichter van Borger-Odoorn*

Het gedicht Kniphorstbos is oorspronkelijk in het Drents verschenen.

Tegen de Groningse Waddenzee aan

Over het pad van een 'opstreckende boer'

Kwelders en schorren

Kwelders en schorren zijn begroeide, buitendijks gelegen, zoute of brakke gebieden. Twee keer per dag worden grote delen overspoeld door de zee en bij een flinke storm verdwijnt het hele gebied tijdelijk onder water. De geografische ligging bepaalt het onderscheid tussen kwelders en schorren. Schorren komen voor in Zuidwest Nederland; in het Noorden worden deze 'natuurlijke' buitendijkse gebieden kwelders genoemd. Opbouw en afbraak van kwelders vinden in de vorm van sedimentatie en erosie plaats, meestal op korte afstand van elkaar. Dat geeft kwelders iets van een oerlandschap waar de natuur nog de dienst uit maakt. Zie ook de website kwelders.nl.

Voor de Waddenzee zijn met Duitsland en Denemarken afspraken gemaakt voor het gebruik en beheer van het gebied, inclusief de kwelders. Voor de kwelders betekent dit dat er afspraken bestaan over het oppervlak, de mate van natuurlijkheid en het beheer. Strandkweek, grijsblauw, tot kniehoog gras, komt op alle kwelders voor. Vaak vormt het uitgestrekte velden op de hoogste delen van de kwelder. Op oude kwelders en schorren (meer dan 80 jaar oud) vormt dit gras het eindstadium. Het is niet bekend wat er daarna komt. In deze vegetatie kunnen niet veel andere soorten groeien, doordat strandkweek zich agressief gedraagt. Alleen door beweiding en afslag van de kwelder verdwijnt strandkweek.

'Opstreckende boer'

In Noord Groningen komen veel boerderijen voor die over een stuk grond beschikken dat vrij smal is (paar 100 meter), en zich naar het noorden toe over soms wel 2,5 km uitstrekt. Dat is het gevolg van voortdurende landaanwinning, die in vorige eeuwen (vooral de laatste twee) plaatsvond. De boer van wie het land aan het wad grensde kreeg de nieuw gewonnen stukken er steeds bij. Tegenwoordig is de landaanwinning stop gezet, maar de kwelders zijn vaak eigendom van de aangrenzende boer.

Er is vooral zeeaster te zien (als jong plantje eetbaar), maar ook zoute melde en schorrekruid; op de voorgrond strandkweek. Dit soort gebieden staan bij springvloed veelal onder water. Verschillende leden van Wierde en Dijk hebben hun land op verspreid liggende plaatsen toegankelijk gemaakt, waaronder Harm Westers.

Dat levert een heel bijzonder landschap op in Groningen ten noorden van de Oude Provinciale Dijk, de Middendijk, Uithuizerpolderdijk, etc. Het is vooral akkerland, soms een grasveld(je) en nog minder vaak een natuurgebiedje. Het betreft heel wat vierkante kilometers, die niet gemakkelijk toegankelijk zijn. Er lopen vaak half verharde redelijk brede paden door, maar die zijn eigendom van de 'opstreckende' boer.

Het project Waddenwandelen, de agrarische vereniging Wierde en Dijk (omvat noord Gronings gebied van Zoutkamp tot Delfzijl) en het ministerie LNV/provinciale project 'boerenlandpaden' proberen dit enorme gebied beter toegankelijk te maken. Een vroegere voorzitter van Wierde en Dijk, Harm Westers, heeft zijn boerenlandpad open gesteld.

Wandeling

Op 9 september 2008, bij stralende zonnenschijn, heb ik het pad tegenover de boerderij van Harm Westers bewandeld. Men was druk bezig om aardappels in te laden, zodat parkeren op het terrein van Westers wat lastig was; normaal is daar plaats zat. De door mij gevolgde route is op het kaartje aangegeven. Eerst van boerderij (westelijkste pad) naar de zeedijk. Tot de dijk lopen kost zo'n 20 minuten; ik deed er langer over wegens de vele bramen. Een plasje aan het einde van het

boerenlandpad is van het Groninger Landschap en is (nog) niet toegankelijk zegt een bordje bij de dijk aan de noordoostkant. Vanuit het zuidwesten kun je prima een eindje naar de plas toelopen zonder verbodsbordjes tegen te komen. Er lopen twee wegen terug naar de Dijksterweg. Ik heb eerst de tweede genomen. Die is geheel geasfalteerd en loopt langs een terrein met onduidelijke bestemming ten noordoosten tot een veeboerderij. Langs de stallen bereikte ik de weg.

Even verder kon ik langs een huisje, niet over het erf, weer terugwandelen naar de dijk. Deze weg wordt halverwege onverhard. Er is een hek aan het einde, maar dat is gemakkelijk te openen. Er staat nergens verboden toegang.

Daarna over de dijk, naar beneden, naar de kwelders. Daar stond een bordje dat wandeling op de paden toegestaan was. Dat heb ik geprobeerd. Verderop stond ook zo'n bordje en ik probeerde van het noordoosten naar het zuidwesten te lopen. Van paden was echter geen sprake en het lukte me niet zo direct een route te vinden. Brede geulen, noord-zuid, versperden de weg. De bordjes leken veel op die van Staatsbosbeheer, maar zijn geplaatst door de veeboer, is het vermoeden van boerenleden van Wierde en Dijk. ■

Paul Wesselius

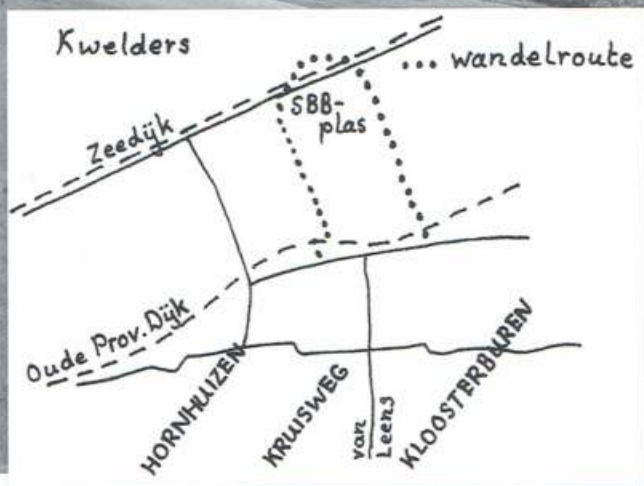
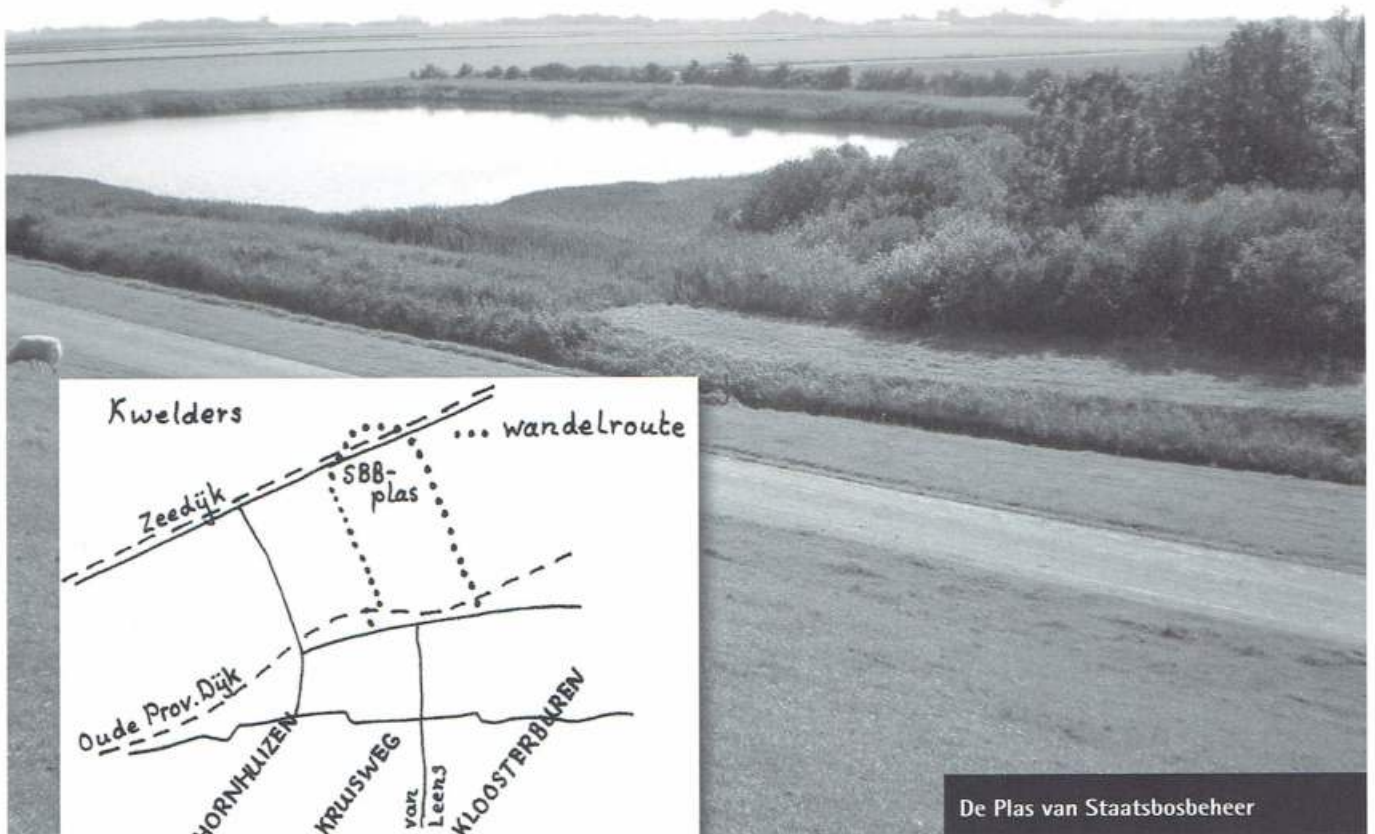

Bovenop de zeedijk

Bloeiende zulte of zeeaster op de Groningse kwelders

Op zaterdag 20 juni organiseert TeVoet een wandeling over het pad van Westers.

De Plas van Staatsbosbeheer

Kromme Rijnpad – Walhalla voor wandelaars?

Is dit nu echt leuk?!

Aanrader: vooral naar de bomenrand aan de overkant kijken

Op 23 oktober 2008 vond de officiële opening plaats van het Kromme Rijnpad. Deze 29 km lange wandelroute volgt de loop van de Kromme Rijn tussen Utrecht en Wijk bij Duurstede en vormt daarmee het sluitstuk van Agenda 2010, wandelen in Utrecht.

Aan deze officiële opening is wel het een en ander voorafgegaan. Ineke Thierauf van TeVoet Utrecht is hierbij zijdelings betrokken geweest. Zij vertelt dat het allemaal begon met de herverkaveling van het Kromme Rijngebied. Milieu- en wandelorganisaties, waaronder het Recreatieschap, maakten zich hard voor de gelijktijdige ontwikkeling van wandelpaden in het gebied, dat tot dan toe slecht ontsloten was voor wandelaars. Dit idee werd over-

genomen in het wandelpadenplan van de provincie Utrecht: *Agenda 2010*. Daarmee kwamen ook de nodige middelen beschikbaar en de aanleg van het pad werd een feit.

Jaagpad

De route volgt grotendeels het oude jaagpad langs de rivier. Waar nodig werd dit hersteld. Het gedeelte tussen Odijk en Werkhoven werd zelfs door de provincie en

OM TE LOPEN

website:

<http://www.recreatiemiddennederland.nl/routes/kromme-rijn.html>.

Voor de wijzigingen die de nieuw aangelegde gedeelten hebben opgeleverd in het Utrechtpad zie <http://www.nivon.nl/wandelen/> (kies Streekpaden → Utrechtpad). Buslijn 41 van Connexxion rijdt langs de provinciale weg N229 tussen Utrecht en Wijk bij Duurstede. Hierdoor is de route op verschillende punten gemakkelijk op te pakken of te verlaten.

Haro Hielkema besteedde op 29 november 2008 in de wandelrubriek van dagblad Trouw aandacht aan het Kromme Rijnpad evenals John Jansen van Galen in *Het Parool* van 3 februari 2009.

Bij Odijk

het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden (HDSR) nieuw aangelegd. De officiële opening kwam hiervoor te vroeg. Een krantenknipsel, keurig geplastificeerd en opgehangen aan een boom langs het pad bij Bunnik, getuigt hiervan. Het dateert van medio maart 2009 en meldt dat dit gedeelte nu eindelijk gereed is! Overigens hebben de beheerders van het Utrechtpad hiervan dankbaar gebruik gemaakt door hun route te verleggen via dit nieuw aangelegde pad. Jammer is trouwens

wel dat juist dit gedeelte ontsierd wordt door een metershoog hek direct naast het wandelpad.

Boekje en markering

Van het pad is een mooi uitgevoerd routeboekje verschenen, met uitvouwbare kaartjes, uitvoerige achtergrondinformatie en mooie foto's. Of het behalve mooi ook praktisch is, is de vraag. Tijdens de tweede helft van de route is het lastig om kaart en routebeschrijving tegelijkertijd in beeld te hebben. Dat is dubbel vervelend omdat de nummers die naar de zogenoemde 'kijkpunten' verwijzen wel op het kaartje staan, maar niet in de routebeschrijving. Een ander minpuntje zijn de kaartjes, die zodanig zijn afgesneden dat het uiterste begin en einde van de route er net niet meer opstaan. Lastig, want juist als je uit de bus stapt, is het soms even zoeken naar het precieze beginpunt.

Behalve beschreven is het pad ook – in twee richtingen – gemarkeerd door middel van paaltjes met daarop een logo van een wandelaartje. Waarmee weer een nieuwe loot is toegevoegd aan de veelheid van markeringen die elkaar ook langs dit pad soms beconcurreren!

Opnieuw: Amelisweerd

Maar laten we bij het begin beginnen. Of eigenlijk: het eind als je de stroomrichting van de rivier in aanmerking neemt. Vanuit het centrum van Utrecht loop je al direct via het jaagpad de stad uit. Dit eerste gedeelte zal bij veel wandelaars nog bekend zijn van de voormalige NS-wandeling Amelisweerd. Langs stadion Galgenwaard kom je bij Oud-Amelisweerd, in de jaren zeventig en tachtig van de

vorige eeuw toneel van een felle strijd om de snelweg A 27 buiten het landgoed te houden. Onlangs, in januari 2009, leek de geschiedenis zich te herhalen. De Vrienden van Amelisweerd kwamen wederom in het geweer, nu tegen de plannen zoals neergelegd in de Startnotitie Ring Utrecht voor een verbinding tussen twee snelwegen dwars door het landgoed. Knipsels aan de muur van De Veldkeuken, het bezoekerscentrum van Oud-Amelisweerd, getuigen ervan. En het laatste woord hierover is nog niet gesproken: in juni 2009 wordt uit de beschikbare alternatieven een voorkeursalternatief gekozen dat daarna verder wordt uitgewerkt.

Natuur en historie

Bij de aanleg van het Kromme Rijnpad is niet alleen rekening gehouden met de wandelaar, ook de natuur is niet vergeten. Te zien is hoe langs de Kromme Rijn de afgelopen jaren natuurvriendelijke oevers zijn aangelegd. Deze zullen de groei van bijzondere, misschien zelfs zeldzame, plantensoorten mogelijk gaan maken. Verderop loopt de route langs het voormalige zwembadterrein Vikinghof, dat als natuurgebiedje is ingericht. Maar ook de historie komt aan bod: in de oudheid maakte de Kromme Rijn deel uit van de Limes, de noordelijke grens van het Romeinse rijk. Forten getuigen hiervan, zoals het Fort bij Vechten dat overigens ook onderdeel was van weer een ander historisch fenomeen: de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Recreatie Midden-Nederland

Hoewel het pad is aangelegd door de provincie, is het dagelijks beheer inmiddels overgedragen aan Recreatie Midden-Nederland (RMN). Ruud Campman van deze

Over een smal pad naar Werkhoven

organisatie stelt dat er hier en daar nog wel wat kinderziektes zijn te overwinnen. Onder andere is in de communicatie bij de overdracht naar RMN het een en ander misgegaan. Bijvoorbeeld zijn door een misverstand de routepalen onvoldoende in de bodem verankerd. Zij blijken een gewild object voor souvenirjagers (of doe-het-zelvers?). Ook moet er nog een stukje aanlooproute vanaf een parkeerplaats verhard worden, waar wandelaars nu in de modder stranden.

Walhalla voor wandelaars

Zo luidt de kop boven het voorwoord van het routeboekje. Laten we vooropstellen: lopen langs het water verveelt nooit. Al moet je in dit geval op de koop toenemen dat de N229, en soms de spoorlijn, nooit ver weg is. Pluspunt is ook de ontsluiting van een gebied dat tot nu toe voornamelijk per fiets toegankelijk was en waar de wandelmogelijkheden, zo die al bestonden, alle in noord-zuidrichting liepen. Maar naast het oplossen van bovengenoemde kinderziektes staat er nog meer op het wensenlijstje. Zo loopt de route bij kasteel Beverweert nu over een – overigens rustige – asfaltweg. Liever hadden de ontwikkelaars de route over het landgoed laten lopen. De eigenaar maakte daar echter bezwaar tegen, zodat de route te elfder ure nog moest worden omgelegd. Ook Ineke Thierauf heeft nog wel een paar wensen. TeVoet Utrecht maakt zich momenteel sterk voor een route ten noorden van de Kromme Rijn, waardoor met een paar kleine ingrepen een rondwandeling gecreëerd kan worden. 80% van de benodigde onverharde paden ligt er al, zij het niet-gemarkeerd. Tezamen genomen met de bovengenoemde onvolkomenheden van het routeboekje kunnen we concluderen dat de wandelhemel nog niet is bereikt. Maar een aanwinst voor wandelend Nederland mag je deze 'cultuurhistorische topper' (Haro Hielkema in *Trouw*) toch wel noemen. ■

Marijke van Steenis

Zicht op het kasteeltje bij Cothen

PONT

DE
MET

OP
P
A
S
S
A
G
E
S

Met de Linquenda op woensdag of zaterdag naar Tiengemeten

Zomerpontjes in Zeeland geven wandelaar meer armslag

OM TE LOPEN / VAREN

Meer informatie over de zomerpontjes in Zeeland en de Zuidhollandse Eilanden op www.rondjepontje.nl. Je vindt er alle informatie over vaartijden, aanlegplaatsen, prijzen en de dagen waarop gevaren wordt.

Middelharnis is bereikbaar met bus 136 vanaf metrostation Zuidplein (elk half uur, zondag uurdienst); Hellevoetsluis vanaf metrostation Spijkenisse. Van Middelharnis kun je met een overstap in Stellendam ook tenminste eenmaal per uur met de bus in Hellevoetsluis komen of omgekeerd. Het dorp St. Philipsland is bereikbaar met bus 102 vanuit Bergen op Zoom (uurdienst), in het weekend met bus 108 met een overstap op bus 314 (zaterdag elk uur, zondag elke 2 uur). Van en naar Bruinisse is er een frequente verbinding met Rotterdam Zuidplein en Goes.

Hansweert is per bus bereikbaar vanaf de stations Kruijningen-Yerseke en Goes (uurdienst met een 8-persoonsbusje, vertrek uit Kruijningen-Yerseke om 17 minuten over het uur, voor de eerste boot biedt de bus van 9.17 een goede aansluiting, op zondag geeft de bus helaas in de verste verte geen aansluiting op de veerpont); voor vertrektijden zie www.connexion.nl. Voor vertrektijden van de bus uit Hulst naar Goes of Breda, zie www.veolia-transport.nl.

Vorig jaar ging het slecht met de pontjes in Zeeland en de Zuidhollandse eilanden.

Gelukkig belooft dit

jaar verbetering. TeVoet heeft drie pontjes eruit gepikt die je op een idee voor een bijzondere wandeling kunnen brengen.

Anders naar Tiengemeten

Op enkele dagen kun je deze zomer anders dan anders naar het natuureiland Tiengemeten, namelijk met het zeilschip Linquenda II dat in de periode 21 juli – 23 augustus een verbinding onderhoudt tussen Hellevoetsluis en Middelharnis. Alleen op woensdagen kun je om 10.45 vanuit Middelharnis naar Tiengemeten, op zondagen vanuit Hellevoetsluis (vertrek om 9.30 uur). De retourvaart is om een uur of drie. Van maandag tot en met donderdag vaart de Linquenda II in de genoemde periode tweemaal daags tussen Hellevoetsluis en Middelharnis, vertrek vanuit Hellevoetsluis om 9.30 en 15.30 uur, vanuit Middelharnis om 10.45 en 16.45 uur. De overtocht neemt één uur in beslag. Een goede gelegenheid om eens op het gemak een kijkje te nemen bij de Westplaatbuitengronden ten noorden van Middelharnis. Dit Deltanatuurgebied is zelf niet opengesteld, maar er is wel een vogelkijkhut.

'Anna Jacoba-Zijpe'

Voor velen nog steeds een begrip, deze veerverbinding tussen St. Philipsland en Schouwen-Duiveland. Al was het maar vanwege de vele keren dat dit veer vroeger vanwege het weer uit de vaart werd genomen. Dit jaar onderhoudt de familie Moerland met de voormalige oesterkotter WR92 de verbinding, dagelijks in de maanden juli en augustus, 5 tot 6 keer per dag. Let wel op: op Duiveland wordt niet aangelegd bij de oude veerhaven van Zijpe maar in Bruinisse.

Voor wie het Oosterscheldepad ononderbroken wil lopen, grijp je kans. Helaas is het pontje van Yerseke naar Gorishoek (op Tholen) ook dit jaar niet in de vaart.

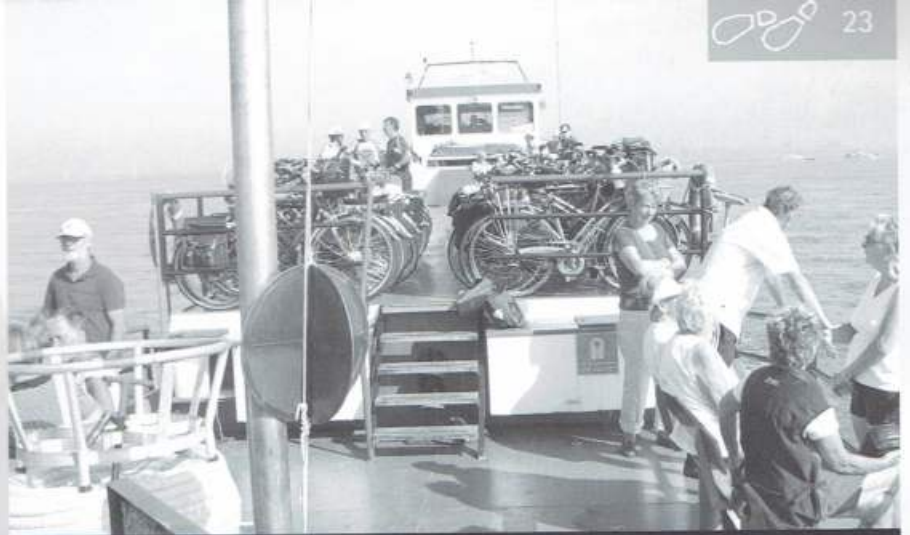
Betaalbaar over Westerschelde

Niet nieuw, en ook niet weggeweest. Maar dankzij subsidies van de gemeentebesturen van Hulst en Reimerswaal kon vorig jaar de overzetprijs worden gehalveerd. We hebben het over de verbinding tussen Hansweert (bij Goes op Zuid-Beveland) en Perkpolder in Zeeuwsch-Vlaanderen. Dat passagiers de overtocht toen wel als be-

taalbaar beschouwd, blijkt duidelijk uit de vervoercijfers: deze waren het dubbele van het jaar ervoor. Ook dit jaar gelden 'gereduceerde tarieven'.

Het veer biedt de kans om het oude Grenslanpad in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen weer eens te belopen. Bij het verdwijnen van het veer Kruiningen-Perkpolder is het Grenslanpad noodgedwongen verlegd; je moet nu gebruik maken van de bus door de Westerscheldetunnel. Voor zover bekend is de markering niet weggehaald, een oud gidsje zal wel handig zijn. In juli en augustus 3 afvaarten per dag op zondag, maandag, woensdag en vrijdag.

Voor wie vanuit Perkpolder naar Hulst loopt: vanuit Hulst kun je tenminste elk uur met de bus naar Goes, voor anderen is misschien de 'Bredabus' een uitkomst: deze rijdt in anderhalf uur rechtstreeks van Hulst naar Breda (stripkaart en dagkaarten geldig), in de namiddag elk uur. Houd er wel rekening mee dat de laatste bus rond kwart over vijf uur uit Hulst vertrekt, op vrijdag, zaterdag en zondag later. ■

Op de 'Onderneming Perkpolder' tussen Hansweert en Perkpolder over de Westerschelde

Met de voormalige oesterkotter WR92 kun je deze zomer het Zijpe oversteken

Te Voet komt op voor openbaarheid Schagerwaardkade

Schagerwaardkade bij gemaal

November 2008. Vereniging Te Voet en Stichting Wandelplatform/LAW tekenen beroep aan tegen het besluit van de gemeente Harenkarspel om het wandelpad over de Schagerwaardkade, langs het noordelijke deel van de ringvaart rond de Slootwaardpolder in de kop van Noord-Holland,

te onttrekken aan het openbaar verkeer. Daarmee zou een unieke wandelmogelijkheid verloren gaan.

September 2003. In het kader van de Groene Maand organiseert Te Voet Noord-Holland gedurende twee weekends een actiewandeling rond de Slootwaardpolder: het 'Rondje Waarland', tot dan toe vooral bekend als kano- en schaatsroute. De wandeling is een groot succes: ca. 200 wandelaars doen mee. Fred Triep van Te Voet Noord-Holland publiceert de wandeling op zijn website <http://slootwaard.nl/n/> en andere wandelaars volgen. Maar er ontstaat discussie over de openbaarheid van de Schagerwaardkade en dit leidt ertoe dat omwonenden de gemeente verzoeken het pad aan de openbaarheid te onttrekken. Ze vrezen hinder en overlast. Tegelijkertijd worden door hen barrières opgeworpen, en (illegale) verbodsborden en hekken geplaatst. Ook lopen er waakse herdershonden rond.

Vorbereidingsprocedure

Uiteindelijk wordt in 2005 door de gemeente Harenkarspel een voorbereidingsprocedure gestart door het voornemen tot onttrekking te publiceren. Hierop wordt een zestal bezwaren ontvangen, onder andere van het Wandelplatform/LAW en Nemo, vereniging voor vrije wandelaars. TeVoet, in de persoon van Fred Triep, maakt gebruik van de mogelijkheid om

mondeling in te spreken tijdens een commissievergadering van de gemeenteraad. Hij betoogt onder meer dat de afsluiting van de Schagerwaardkade een verarming zal betekenen van de wandelmogelijkheden in de omgeving. Bovendien is het Rondje Waarland opgenomen in het wandelpadenplan voor de kop van Noord-Holland, waaraan de gemeente zich heeft geconformeerd. Ten slotte geeft hij aan begrip te hebben voor de zorgen van de omwonenden. TeVoet is bereid alles in het werk te stellen om eventuele overlast tot een minimum te beperken.

Desondanks wordt op 28 februari 2006 het onttrekkingsbesluit genomen. De ingekomen zienswijzen "gaven [de gemeente] geen aanleiding de gestarte procedure ... te wijzigen". Pas op 24 oktober 2008(!) wordt het besluit officieel bekendgemaakt, waartegen vervolgens binnen zes weken een beroepschrift kan worden ingediend.

Argumenten

De argumenten van omwonenden om het wandelpad af te laten sluiten liggen vooral op het terrein van privacy en de vrees voor overlast. Het pad – hoewel openbaar – loopt deels over privéterrein en zou al jaren niet meer bewandeld en onderhou-

Dit laat aan duidelijkheid niets te wensen over

den worden. Het Wandelplatform (WP) daarentegen stelt in haar beroepschrift dat er geen dringende redenen zijn voor onttrekking op grond van de Wegenwet. Integendeel: het algemeen belang, in dit geval het wandelbelang, verzet zich tegen onttrekking. De mogelijke onttrekking staat haaks op het beleid om het plateland beter toegankelijk te maken voor de wandelaar, onder meer door aanleg en herstel van boerenlandpaden en kerkenpaden. Het WP weet dan ook alle argumenten stuk voor stuk te weerleggen. Zo voert zij aan dat de vrees voor aantasting van privacy of voor overlast (let wel: van feitelijk ervaren overlast of schade is geen sprake!) geen belang is dat de Wegenwet beoogt te beschermen. Daarnaast is het feit dat het pad niet of nauwelijks als openbaar pad gebruikt wordt, juist een gevolg van het feit dat de gemeente haar taak als wegbeheerder niet serieus neemt en het pad verwaarloost! Ook hebben omwonenden – illegaal – delen van het pad als tuin ingericht.

TeVoet noemt in zijn beroepschrift verder nog het Rondje Waarland, waarvan de Schagerwaardkade een onmisbaar onderdeel is. Het belang hiervan voor bewoners én recreanten weegt des te meer omdat in dit gebied verder weinig wandelmogelijkheden zijn. Ook wijst TeVoet erop dat het pad al wordt genoemd in het rapport Openbare voetpaden in Noord-Holland (Provinciale Waterstaat NH, 1987).

West-Friesland Dwars

Daarnaast zet Martien Veth – ook TeVoet – zet zich al jaren in voor een oost-west wandelverbinding tussen Bergen aan Zee

Met hekken geblokkeerd op grond van het Hoogheemraadschap

Enig achterstallig onderhoud

Met een iets bredere ecoplank kunnen er ook mensenbeesten langs

en Enkhuizen: 'West-Friesland Dwars' (zie ook Lopend Vuur, juni 2007). Onderdeel hiervan vormt de aanleg van een tweetal voetbruggen: een onder de spoorbrug over het kanaal Alkmaar-Kolhorn en een 'kippenbruggetje' over de ringsloot. Vele onderhandelingen met de provincie en de betrokken gemeenten later lijkt het er nu op dat dit plan gerealiseerd kan worden. Positief is in elk geval dat in de Recreatie-nota Noord-Holland een haalbaarheids-onderzoek wordt aangekondigd. Daarmee wordt het op termijn mogelijk het Rondje Waarland te creëren.

Getuigen gezocht!

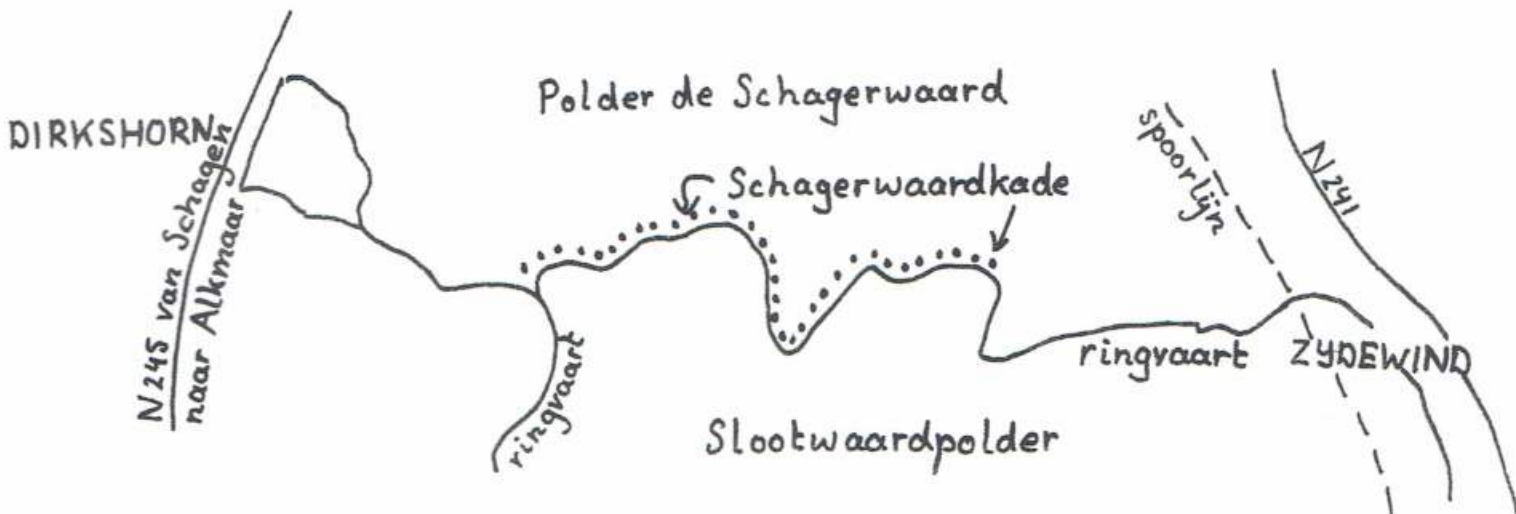
Ten slotte: de gemeente beweert dat het pad 'sinds mensenheugenis' al niet meer belopen wordt. Zowel het WP als Te Voet noemt in zijn beroepschrift voorbeelden van het tegendeel. En beide geven in hun

beroepschrift aan getuigenverklaringen te willen leveren. Momenteel is men druk doende deze te verzamelen.

Hoe nu verder?

De rechtszitting wordt waarschijnlijk in oktober of november 2009 gehouden; zes weken later volgt de uitspraak. Hoe schat Fred Triep de kansen in? Fred: "De rechter weegt het openbaar belang. Dat wil zeggen: het belang van rust en privacy voor de bewoners enerzijds wordt afgewogen tegen de belangen van de wandelaars anderzijds". Hopelijk neemt de Rechtbank Alkmaar de bezwaren serieus. Gezien de uitkomst van eerdere soortgelijke zaken heeft Te Voet hoop op een positieve uitkomst. ■

Marijke van Steenis

Vier nieuwe NS-wandelroutes

Goed bericht voor wandelaars die alle 46 NS-wandeltochten al gelopen hebben. De populaire reeks, wandelen van station naar station via mooie lange-afstandswandelpaden, is dit jaar weer vernieuwd. Dit jaar heeft het Wandelplatform in samenwerking met de Nederlandse Spoorwegen vier nieuwe NS-wandeltochten ontwikkeld.

Nieuw zijn de routes:

Maascorridor: Venlo–Kaldenkirchen, 17 km (volgt deels het in ontwikkeling zijnde Streekpad Maasduinen–Nierspad). Een grensoverschrijdende route door de uiterwaarden van de Maas en het bosrijke Maas-Swalm–Nette Naturpark.

Twellose Landgoederen: Deventer–Twello–Deventer, 11 of 18 km (grotendeels via het Streekpad Hanzestedenpad). Ingrediënten van deze route zijn de Hanzestad Deventer en de aan de overzijde van de IJssel gelegen landgoederen rond Twello.

Warnsborn: Arnhem–Oosterbeek–Wolfheze, 10 of 18 km (volgt het Streekpad Veluwe Zwerfpad). Glooiende Arnhemse stadsparken met musea, landgoed Warnsborn, de indrukwekkende Airborne begraafplaats en de 450 jaar oude wondanseiken van Laag-Wolfheze maken van Warnsborn een gevarieerde boswandeling.

Oranjewoud: Heerenveen–Wolvega–Steenwijk, 17+23 km (grotendeels over LAW Zevenwoudenpad). Beginnend met Heerenveen en Oranjewoud, eindigend met de 26 meter hoge Woldberg. Ertussen de Lendevallei en het open landschap van de voormalige rendierjagers en de Stellingwerven.

De routebeschrijvingen zijn gratis te downloaden via www.eropuit.nl/wandelen. Op deze site staat bij de betreffende wandeling aangegeven waar het routeboekje te koop is. Vaste NS-klanten ontvangen de routeboekjes gratis.

De routeboekjes zijn ook te bestellen en te downloaden via www.wandelnet.nl. Hier zijn de routes weergegeven in Google Maps.

Eruit

Vier nieuwe routes betekent ook dat er vier NS-wandeltochten moeten vervallen. Dit zijn Omringdijk, Stenen Tafel, Vragenderesch en de tweedaagse Veerse Wateren. Tot mei zijn deze routes nog zonder problemen te lopen. Daarna worden de markeringen met NS-logo verwijderd. De NS-wandelingen zijn nog steeds enorm populair. Vanaf vorig jaar april is er meer dan 550.000 keer geklikt op één van de routes. Ruim 80.000 routeboekjes werden via diverse NS-stations verspreid. ■

Foto Wandelplatform/Ad Snelderwaard

(Vervolg van pagina 17)

Bij de selectie is gezocht naar gedichten die een relatie hebben met de omgeving waar de wandelaar over het Drenthepad doorheen loopt. De dichters hebben geprobeerd de rust, ruimte en harmonie van Drenthe te vangen in woorden. In hun eigen Drentse Taal. Die heeft iets zangerigs, waardoor het lijkt alsof de harmonie van het landschap doorklinkt in de taal van zij bewoners. Voor wie de Drentse Taal niet zo machtig is, heeft TeVoet Nijenhuis gevraagd om een Nederlandse vertaling van zijn gedicht over het Kniphorstbosch. Oordeel zelf waar de harmonie van het landschap het best in doorklinkt

Het NIVON heeft bij het vernieuwen van de route ingespeeld op de dagwandelaar. De vernieuwde route doet meer dorpen aan. Ook is een extra station (Beilen) in de route opgenomen.

De ondergrond van de kaarten is nog steeds ontleend aan de bekende topografische kaarten. Alleen is het beeld robuuster. Jammer genoeg is daarmee ook het onderscheid van verhard en onverhard in de route weggevalen. Er is niet, zoals bij het

onlangs verschenen gidsje voor het Pieterpad, gekozen om daarvoor te werken met onderbroken en niet-onderbroken lijnen. Wel aardig is dat je op kaartjes precies kunt aflezen hoever je hebt gelopen. Elke kilometer is aangeduid. ■

Activiteitenkalender

Zaterdag 23 mei 2009

1 Drenthe

Het ooit ruige Drentse veld. Ooit was Drenthe ruig. Voorbij de essen begon de grote leegte, het 'veld'. Grote delen zijn nu in cultuur gebracht. Hier en daar is het 'veld' nog 'Het Veld' en komt de tijd van weleer even terug.

Rondwandeling van 14 km in de omgeving van Westerbork door bos en open veld, weinig asfalt, goed te belopen paden. Na regen mogelijk modderig.

Verzamelen: 10.30 uur parkeerplaats bij Kamp Westerbork

Info en opgave: Hanny en Leen Lelijendekker, tel: 0592-346222, hleijendekker@zonnet.nl

Zaterdag 4 juli 2009

6 Brabant

Het Chaamse bekenstelsel is een goed bewaard geheim. Op deze tocht proberen het geheim van een van de beken, de Strijbeekse beek, wat te ontrafelen. We pakken er voor deze gelegenheid de Strijbeekse Heide bij. In de buurt van het Patersmoer vinden we de Strijbeekse beek. Soms er vlak langs, dan weer op een afstandje om het beekdal te kunnen ervaren of nog wat verder ervandaan voor een horecastop, volgen we de Strijbeekse beek tot aan Baarle Nassau. Na afloop ben je bij ons thuis welkom om het stof – het overgrote deel van deze ca. 25 km lange tocht gaat over onverharde en in deze tijd van het jaar ongetwijfeld erg stoffige zandpaden, maar soms ook een drassige beekoever – wat weg te spoelen en weer op krachten te komen.

Ik zal deze zomer nog vaker wandelen in de omgeving van Chaam op zoek naar de geheimen van de Chaamse beken. Wie belangstelling heeft om mee te lopen en de 'betere wandelmogelijkheden' langs de Chaamse beken te ontdekken, kan contact met mij opnemen over data.

Verzamelen: om 10.15 uur bij de bushalte Geersbroekseweg aan de provinciale weg tussen Ulvenhout/A58 en Chaam, bereikbaar met bus 132 vanaf station Breda (v. 9.56) of vanuit Baarle Nassau halte Loveren (v. 9.51). Terugreis met bus 132 naar Breda, Tilburg of de halte Geersbroekseweg.

Aanmelden en informatie: Harry Benschop, tel 013-5902960 of h.benschop3@kpnplanet.nl

Maandag 1 juni 2009 – 2^e Pinksterdag

2 Zuid-Holland

Wordt de Ruigeweidse Achterkade, de oude grens van Holland en het Sticht, de nieuwe groene ruggengraat? Op die vraag zoeken we een antwoord op een 24 km lange tocht van Gouda naar Oudewater (50 % onverhard, 25 % smalle asfaltpaadjes).

Een afwisselende wandeling met als ingrediënten plassen, kades, zwanen en een oud stadje. Het centrale deel van de tocht is onverhard en Hollands op z'n mooiste.

Als het een mooie Pinksterdag is, kan het in de Reeuwijkse plassen gezellig druk zijn. Horeca halverwege en aan het eind.

Verzamelen: Hal station Gouda om 10.00 uur. Terugreis vanuit Oudewater met bus 180 (Utrecht-Gouda).

Aanmelden en informatie: Eeffien Huizing, e.j.a.huizing@planet.nl, tel. 0182-501483

Zaterdag 6 juni 2009

4 Algemene Ledenvergadering

De ALV van TeVoet vindt aansluitend op de vrijwilligersdag belangenbehartiging van het Wandelplatform plaats in Grand-café Hemels in de binnenstad van Amersfoort van 15.00 tot 16.30 uur.

Leden die de ALV willen bijwonen worden verzocht dit uiterlijk één week van te voren te melden aan de secretaris van de vereniging via info@tevoet.nl. De agenda en bijbehorende stukken worden dan toegezonden.

Zaterdag 20 juni 2009

5 Groningen

Rondwandeling 12-16 km in de kwelders boven Kruisweg. Langs een boerenlandpad van Westers naar Feddema's plas (van Groninger Landschap), boven over de dijk, over de uitgestrekte kwelder naar de zee toe en weer terug (zeer ruig terrein, hoge schoenen). Verderop terug naar de Dijksterweg en terug naar boerderij Westers.

Verzamelen: 10.30 uur boerderij Harm Westers, Dijksterweg 12, 9978 TB Hornhuizen. Bereikbaar met de auto, vanuit Groningen naar Leens, naar Kruisweg, vandaar in noordelijke richting, bij laatste dwarsweg (Dijksterweg) naar links, 2e boerderij rechts, parkeren op erf boer mag.

Info en opgave: Paul en Geesje Wesselijs, tel: 050-3120917, paulwess@home.nl

Zondag 30 augustus 2009

7 Limburg

Op deze wandeling volgen we deels de Lopend Vuurroute langs de Tungelroyse Beek. Via De Krang lopen we er vanaf station Weert naar toe. Eindpunt van deze ca. 25 km lange tocht is in Swartbroek. Horeca rond de middag in Tungelroy.

Verzamelen: om 10.20 uur in de voorhal van station Weert (na aankomst van de treinen). Terug met de bus naar Weert.

Aanmelden en informatie: Harry Benschop, tel 013-5902960 of h.benschop3@kpnplanet.nl

1^e woensdag van de maand van juni t/m september

3 Simmerjûnkuierkes in Fryslân

Avondwandeling van anderhalf tot twee uur in het Marneslengebied.

Verzamelen: om 19.00 uur, zie voor meer informatie het artikel elders in deze Lopend Vuur.

Aanmelden: niet nodig.

Kijk ook eens op de website van TeVoet www.tevoet.nl onder de agenda voor meer activiteiten zoals de jaarlijkse 'actiewandeling' van TeVoet Noord-Holland in september.

ErUitGelicht

De Vossendijk is een kilometers lange, aantrekkelijk zandweg, onderdeel van het wandelnetwerk in West-Brabant en in het ontwerp-bestemmingsplan als openbare weg opgenomen. Toch is zo'n vierhonderd meter zeker al een half jaar door een boer bij zijn land getrokken. Hij kon niet snappen welk plezier wandelaars eraan beleefden! De Vossendijk is een van de dijken die zijn aangelegd in de tweede helft van de 19e eeuw om de heide ten westen van Baarle-Nassau te ontginnen.

